

מעזריטשער צייטונג טאגליכע

דעמבער 2015

תל-אביב כסלו תשע"ו

שנתון של "המרכז המזריצ'אי" בישראל
יערלעכע אויסגאבא פון "מעזריטשער צענטער" אין ישראל
www.mezritch.org.il
המערכת, רעדאקציע: תל-אביב, עריכה: אורית רוט

ביולעטין
נר. 55

דבר יו"ר העמותה 1992-2015 / ד"ר נפתלי ברזניאק

שנת 1992 הייתה שנה רגילה, לא אירעו בה אירועים יוצאי דופן, כאלה שמותירים חותם עלינו, שגורמים לנו להתכווץ, להעלות חיוך על שפתינו או להרים גבה. זאת בשונה מהשנים 1939, 1948, 1967 או 1973, שבכל אחת מהן אירע אירוע רב-משמעות. אכן, שנת 1992 הייתה שנה רגילה מבחינה עולמית, אך אני בטוח שמבחינה אישית היא הייתה שנה מיוחדת מאוד, בשנה זו נולדו ילדים, נערכו חתונות, בריתות, נחגגו אירועים רבים ושונים, חשובים לכל אחת ואחד. אבל ברמה העולמית?

יותר מכמה שנים נוספות. עיקר העשייה של העמותה אז התמקדה בנתינה - למשל השאלת המועדון שהיה ברשות הוועד לטובת ארגון המטפל בילדים, ארגון אסיפה כללית ואזכרה שנתיית מכובדת שכללה מספר נאומים של בני הדור הראשון שלוה לעיתים במופע מוסיקלי, וכמובן הוצאה לאור של העיתון "מזריצ'ער טריבונע".

לקראת סוף המאה הקודמת, שהוא גם סוף המילניום הקודם, הצטרף לוועד העמותה אברהם גפני ז"ל, ועם פרישתו של נתן, נבחר לעמוד בראשה. בתקופה זו חל מפנה בפעילות העמותה. בחסות אברהם, ובלחץ בני הדור השני שהצטרפו, או ה'צעירים' כפי שכונו על ידי דור המייסדים, יהודה שטרנפלד ז"ל, שרית פרידמן ברזניאק, גילה שחר, טובה רשטיק ואנוכי נבדל לחיים ארוכים, הפקנו את הסרט אמריקה הקטנה ואף יזמנו את יצירתו של הפסל תפילה (מעשה ידי האמנית יעל ארצי) ואת הצבתו ברינק שבמזריץ' (כיכר העיר). השינוי ברוח פעילות ועד העמותה השפיע על היחס של כולנו לעיר מזריץ' עצמה. מזה שנים רבות המקום נחשב בעיני יהודים רבים לאזור, וכיכר העיר, הרינק, האומשלגפלאץ הפרטי שלנו, נתפסה כבית קברות. אירוע הצבת הפסל דווקא בכיכר העיר היה לאירוע מכונן הן מבחינת חברי העמותה והן מבחינת תושבים רבים בעיר. אפשר לראות בתקופה שלמן הקמת הפסל ואילך לתקופה שחלה בה התעוררות בפעילות העמותה. בני דור שני ושלישי רבים גם מגיעים לאירוע השנתי וחלקם אף מבקר בה במסגרות שונות, או במסגרת המסע לפולין בתיכון, המסע של עדים במדים, וכמובן במסגרת שורשים. בתקופה זו כוננו, בעשרת חברי

ה כן היה בשנת 1992? אזי בשנת 1992 למשל, הוקם ברעש וצלצולים האיחוד האירופי. אז מה? כמה עוד נותר לאיחוד הזה לחיות כאשר לפנינו פרושים כל המאורעות המערערים על המשך קיומו. יוון, פורטוגל, עשרות אלפי המהגרים ועוד. גם הוותיקן הודה ב-1992 שהעולם נע. אתם מאמינים שעד 1992 העולם היה, לפחות על פי הוותיקן, סטציונרי, מרכז היקום. אבל למי אכפת מה חושב הוותיקן על העולם. תשאלו את קופרניקוס הפולני מטורון. גם אירוע צאלים ב' התרחש ב-1992, אירוע שהיה צריך להסיר מהמפה הפוליטית בישראל מספר אנשים, אבל בישראל צריך כנראה להרוג כדי להיות ראש ממשלה. וגם ניימאר, שחקנה של ברצלונה נולד ב-1992.

מבחינה אישית, בשנת 1992, התחלתי לרכוב שוב על אופניים, ובנוסף, לאחר ביקור ראשון בעיר, במסגרת טיול שורשים עם כל בני משפחתי, הצטרפתי לוועד עמותת יוצאי מזריץ' בישראל.

בתקופה זו הוועד נהג להתכנס באולם ברחוב העבודה. הנחת המוצא של חברי הוועד הייתה שאת שעון הזמן אין לעצור ומספר החברים הולך ופוחת. אם אינני טועה, לאזכרה השנתית ולאספה הכללית הגיעו בשנים הללו כ- 50 חברים לערך. רובם ככולם היו בני הדור הראשון. מעטים היו בני הדור השני. נתן ומשה ז"ל, גד, ייבדל לחיים ארוכים ואחרים, יזמו ופעלו ככל יכולתם על מנת לשמר את הזיכרון. אני מתכוון לתקופה שהוא, הזיכרון עדין פעל. זמן רב בכל ישיבה הוקדש לזיכרונות של הנוכחים, והיתר לעשייה. הפעילים הבינו שפעילות העמותה לא תימשך

היום, במלאות עשרים ושלוש שנים לפעילותי בוועד הגיעה העת לפנות את מקומי. היה לי הכבוד לעבוד במשותף עם חברי הוועד בשנים שבהם הייתי חבר מן המניין ובשנים שבהם מילאתי את תפקיד יו"ר העמותה, אני סמוך ובטוח שאני משאיר מאחורי חבורה היודעת היטב את מעשיה, את הכוון אליו היא שואפת, ומלאה בלהט לפעול ולקדם את מטרות העמותה. אנשים ישרי דרך המקדישים את זמנם ומרצם לטובת הציבור הנפלא הנקרא עמותת 'מזריץ' בישראל.

אני מודה לכל מי שסייע בידי בדרכי, כחבר העמותה וכיושב הראש שלה, ומבטיח להמשיך ולתרום ככל שאוכל להמשך פעילותה.

הועד לבית משפחת שפילן, גם קשרי תרבות בין פתח-תקווה למזריץ' ועוד. היום יש לנו בעיר נציגות אמיתית של ולדימיר קיריליוק בנו של חסיד אומות עולם ובני משפחת לוקומסקי - ברנרד ויקוב המסייעים לנו ככל יכולתם שם.

בשנת 1992 עמותת מזריץ' ואיתה העיר עצמה, העמיקו את נוכחותם בחי. חברי היו מלעזים עלי שנמאס להם לשמוע את השם הזה, מזריץ', אבל אני השקעתי ממרצי ומזמני כדי לקדם את פעילות העמותה ולהעמיק את זכר העיר ובניה בין מי שהראה ולו שמץ של התעניינות.

עם ההודעה על התפטרותו של אברהם הסכמתי לקבל על עצמי את תפקיד היו"ר. מאז חלפו כארבע שנים בקירוב, שנים שבהם הקפדתי לשאת את הלפיד ולפעול ללא לאות במטרה להמשיך את פועלם החשוב של אבותינו ולקדם את מטרותיה של עמותת 'מזריץ' בישראל.

חברי עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של האחיות
ציפורה גוטקוביץ ז"ל
וטובה פלד ז"ל

לבית הירשברג
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של
שמעון (שימק) ניביסקי ז"ל
ומביעים תנחומים למשפחה

וועד עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל

ד"ר נפתלי ברזניאק - יו"ר • יפה שפילמן - ס. יו"ר • איציק שפילמן - גזבר • גילה שחר - מזכירת הוועד • טובה רשטיק - קשר עם הקהילה, הנצחה ותיעוד • אבישי גבע • אורית רוט - עורכת העיתון • גד פינקלשטיין • אברהם גפני ז"ל

כתובת העמותה

רחוב שרת 82 דירה 7 אצל משפחת פינקלשטיין, תל-אביב

לעדכון פרטים או להעברת מידע אחר
נא לשלוח מייל לגילה שחר - מזכירת הוועד
e-mail: gilach@post.tau.ac.il

חברי מערכת העיתון:
ד"ר נפתלי ברזניאק, גילה שחר,
טובה רשטיק ואורית רוט.
עימוד ועריכה גרפית - אמיר רנדלר
הדפסה - דפוס הפיל הורוד מימד

מלחמת העולם של אבא

הסתיימה / נפתלי ברזניאק

השיחה אותה ניהלתי עם אבי נחרטה בזיכרוני. השנה הייתה 1992. אבי, אימי, אחי, אחותי ואנוכי, עמדנו ליד ביתו של אבי, בפינת הרחובות ורשובסקה ולובלסקה, שבמזרץ', פולין. למקום הגענו במסגרת מה שמכונה 'טיול שורשים'. מסע משפחתי להכרת מקום מוצא ההורים. רק כשעזבנו את בית העלמין החרב, הואיל אבי להסביר את שארע קודם לכן. "לפני האקציה הראשונה, ב-1942, החבאתי בקירות הבית שלנו הרבה כסף וגם יהלומים", אמר. התבוננו בו בהשתאות והמתנו. "אתם יודעים שהמשפחה שלי הייתה מאוד אמידה. היה להם כסף רב, דולרים אמריקאים, לא זלוטים פולנים, והרבה, הרבה יהלומים." "אבל...אבל, לדבריך, כשעמדנו ליד הבית, אמרת שהוא עבר שיפוץ." "כן, שינו את הכניסה, הוסיפו חדר מדרגות, אבל..." "מה אבל?" "מהחלון ראיתי שהם לא שינו את החלק הפנימי." "אז מה חשבת? שמי שמתגורר שם ייתן לך לחצוב בקירות?" "הם אף פעם לא ימצאו. גם אם הם יפרקו את הבית." אמר בתקיפות כיודע ומתעלם מהשאלה. "חשבתי לדבר עם בעל הבית ולתת לו משהו." "אז חשבת. ומה קרה?" מתוחכם האבא שלי, אבל תמים משהו, הרהרתי. "כשהתקרבתי לדלת שהייתה פתוחה, ראיתי שהקירות מנגד היו מכוסים בטפטים שסבתא שלי, לפני כ-70 שנה, ממש לפני שהלכתי לבית הספר העממי, דאגה שיהיו שם. כשראיתי את הדוגמה, כל כך התרגשתי, פחדתי שמשהו רע יקרה לי, והחלטתי שאני מוותר. לא רציתי לגעת בעבר."

"תן לי 10 דקות וחיינו ישתנו ללא היכר." משהו ממזרי ניבט מעיניו הכחולות. "קח, אפילו 15, וגם יותר, כמה שאתה צריך. אני לא ממנהר", עניתי לו. הוא נכנס בהיסוס לחדר המדרגות ונעלם. התבוננתי בשעוני. המחוגים הורו 1230 בדיוק. לא חלפה אפילו מחצית הדקה, והאיש שאך זה נעלם מעיני, שב והופיע, כשהוא חוזר ונסער. "בואו! אני לעולם לא חוזר לבית הזה!" הוא הדגיש את המילה אני. "מה קרה?" הלכנו בעקבותיו. "מישהו כנראה ראה או שמע אותי נכנס לחדר המדרגות, ומבעד לדלת הפתוחה בקומה השנייה ראיתי זוג עיניים חרדות." "נו, אז מה?" "הם...הם אפילו לא החליפו את הטפטים!" התרגשות לא אופיינית לוותה את קולו. "אילו טפטים?" "אלו שסבתא שלי הדביקה לפני כ-70 שנה, כשהיא שיפצה את הבית." הוא תפס בידי ומשך אותי אחריו. "צריך להתרחק מכאן כמה שיותר." יתר המשפחה הלכה מופתעת אחריו. "אני לא חוזר לשם. יש שם יותר מידי זיכרונות אותם אני רוצה לשכוח." "ומה על 10 הדקות, מה על החיים שישתנו?" "עדיף כך, שלא ישתנו." "מה יש שם?" "לא עכשיו, בואו לבית העלמין, אולי שם אמצא מרגוע."

*

"וזהו? ויתרת?"

*

"מלחמת העולם של אבא הסתיימה," אמרתי לאחותי,
מספר שבועות מאוחר יותר, תוך כדי ליטוף קירותיה
המניבים של הדירה ששופצה.

שנינו חייכנו.

"בקירות של הבית, יש הרבה כסף." הוא אמר.

"היכן?" שאלנו. "באילו... באילו קירות? על מה אתה
מדבר?" שאלנו אותו אחותי ואני.

"בקירות של הבית."

"אבא, תירגע, תנסה להירדם." ליטפתי את ראשו
הקודח.

*

"הוא הוזה," אמרתי לאחותי כשיצאנו מהחדר בו אושפז.

"הוא לבטח מדבר על הבית במזריץ', זוכרת?"

"איך אפשר לשכוח." שמחתי שהשיחה שנערכה תשע
שנים קודם לכן נחרטה גם בזיכרונה.

*

"צריך לשפץ את הבית של אימא, הוא נראה כמו חורבה,
אבא לא היה נותן לזה לקרות."

"חוכמה גדולה, הוא היה משפץ בעצמו, הרי היו לו ידי
זהב."

"עברו תשע שנים מאז שהוא נפטר, אני חושבת שהגיע
הזמן."

"בסדר, אז נשפץ." החלטנו יחדיו.

*

"מתי מתחילים בשיפוץ? שאלתי את אחותי מספר
שבועות אחר כך.

"מיד לאחר ראש השנה."

"ומה עם הכסף שבקירות?" צחקתי.

"מה באמת איתו?" ענתה.

"הוא אמר שיש הרבה כסף בקירות."

"הוא התכוון לבית שבמזריץ'."

"אולי לא, אולי הוא התכוון לבית שבתל-אביב?"

"אז שהמשפצים ירוויחו. מה כבר יכול להיות שם?"

"השתגעת? סתם צחקתי. מה נעשה?"

אבא היקר שלום רב,

אתה לא תאמין. יש לי חבר ממזריץ'. מזריצ'אי אמיתי. קוראים לו ברנרד לוקומסקי. הוא יליד מזריץ' והיום הוא מתגורר בוורשה. אמו עדיין מתגוררת בעיר שלך והוא מבקר אותה לעיתים תכופות, כל שיוצא לי לקבל ממנו תמונות רבות מהעיר. אחיו יקוב, שגם הוא חבר שלי, אבל קצת פחות מברנרד, הוא רופא במזריץ', ומכיר היטב את בית החולים שהיה כמעט מול הבית בו התגוררת. הבית שבעלית הגג שלו התחבאת באקציה הראשונה, ואותו נאלצת לעזוב כשעברתם לגטו. אני לא חושב שסיפרתי לך על ברנרד. הבחור מאוהב בישראל, ובת זוגי אומרת שהוא מאוהב בי. לא משנה את מי הוא אוהב יותר, הוא מזריצ'אי כמוך. בחודשים האחרונים הוא היה 3 פעמים בישראל. פעמיים לבדו ופעם אחת עם בנו. הוא בקי בהיסטוריה של מזריץ', ועכשיו יותר מכל בהיסטוריה של העם היהודי ושל ארץ ישראל.

אבל לא על ברנרד אני רוצה לספר לך, גם לא על יקוב. השתמשתי בנוכחותם על מנת להסיט את מחשבותיך לעירך. למקום אותו אהבת יותר מכל מקום אחר בעולם. כמו חבר יבדל לחיים ארוכים גד, שעד השנה האחרונה, נסע לשם כל שנה. הוא הגשים את החלום שלך.

מה שאני רוצה לומר לך, אמנם קצת בחשש הוא שהחלטתי לסיים את תפקידי כיו"ר העמותה. כן, לפני 23 שנים הכנסת בי את רוח הפעילות הציבורית, ומאז ולמעשה עד היום פעלתי לטובת שימור זיכרון העיר ממנה באת. העיר שאת הרוח שלה הנחלת לנו ילדיך. אני מאמין שהיה במזריץ' משהו מיוחד, משהו שאני לא יכול להגדיר אותו, אבל המורשת המיוחדת של העיר מוטמעת בעצמותי.

אבא, אני מקווה שלא תכעס עלי. 23 שנים הם כמעט שנות דור. אני מרגיש שמיציתי את עצמי בפעילות זו. אני בטוח שהחברים שנותרו בוועד ואלו החדשים שיגיעו, יביאו איתם רוח חדשה ורעננה לשימור המורשת. אני מרגיש שחייבים לערוך שינוי. והחלטתי שאני אהיה זה שיפרוש על מנת שהאחרים יוכלו לכוון את הספינה הנפלאה השטה, למחוזות אחרים.

אני יודע שאתה מרשה לי לקרוא לך מוישה. כמו החברים שלך. כבר פעם כתבתי שאתה מוישה היית החבר הכי טוב שלי. מאז שהלכת לעולם שכולו טוב, לא הצלחתי למצוא חבר טוב ממך.

העולם שהותרת אחריו לא נעשה טוב יותר. אולי להפך. אני לא מצליח להבין אנא באנו. אני לא בטוח שאני מקנא בנכדותיך שצריכות לחוות את החיים כאן. משהו רע מאוד קורה כאן, ואני מקווה שהוא בר חלוף, אבל כלל לא בטוח. לא נראה שמי שמחזיק

את הגה השלטון בידו מנסה לעשות משהו על מנת שחיינו יהיו טובים יותר. אסון רודף אסון, ואנחנו כנראה רק בהתחלה של משהו חדש, משהו שאין לו כינוי או שאסור לתת לו כינוי מחשש עין הרע. הפתרונות המוצעים לאסונות הנוכחיים מלבים את אש אסונות המחר. והמחר אבא מוישה, מי ישורנו.

אבא יקר, אתה חסר לנו. אתה חסר לבני משפחותינו. אנו כולנו מתגעגעים לענוה שלך, לצניעות, לחוכמה, לחוכמת החיים, ולעוד הרבה תכונות מנטשיות אחרות בהן ניחנת, שלצערי לא נראות בעולמנו הנוכחי. לרגע אל תחשוב ששכחתי את אימא. לה אכתוב בפעם אחרת. אפרופו, כמו עליך בעבר, גם עליה אני כותב ספר. הוא יצא לאור עוד מספר חודשים.

אבא, אם אתה יכול להשפיע משם שמשהו ישתנה, אז אנא עשה זאת, וכמה שיותר מהר.

בנך האוהב,
נפתלי

"באלה האח"מ ננוחם?!"

קובץ שירי חידה ו"חידודים" / פרק: "התקווה"
"בין הזכות לחובה"

בין "זכות השתיקה"
ל"חובת זעקה"
ממתין - "המצפון"
לאותות המצוקה

אך יש ואזל
ל"מצפון"
ל"מצפון"
ואז כל גזל
לא פסול - בעינו

ושוב
אוד - שואה
עירי:
"רק שכן"
וילד נכה
רוב הזמן:
"מעצבן!"...

ומול
ערלות לב
רועמת - "שתיקה"
וכאב האחר
לא יוצר
"זעקה"...

מתי ילמדו
"אנשי המצפון"
שבזכות - החמלה
כל פוחנו טמן?!

הבהרה אישית: כל דמות נרמזת המוצגת בשירי זה היא פרי
דמיוני הקודח בלבד! וכל המזהה עצמו אישית בטעותו, הנו בעל
דמיון מפותח מדי, ונדרש להמשך טיפול (! :)
כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין © רחובות, 2015.8.5

בלא ילדות

מוקדש באהבה לבלה שיבק לבית פלדמן

בשכיל
לפני המחנות
בינות לצועדים
נחרט חוק
"גזל הילדות"
בגרזנים - חדים
שם באושה
גסה נגדע
פתיל - הילדות הזך
שוב אין פיניק
ואין בוכים
גם כשעצוב
כל כך
גם אם
האח או האחות
מתבוססים בדם
וגם אם אבא נעלם
ולא שב לעולם
וגם כשקר ומנוכר
והקיבה ריקה,
גם בלי תקווה
ובלי מחר
בדרך ארוכה...
חלפו שנים
ולשורדים,
איש איש
בשכיל חיו;
חיבוק
וצחוק הילדים
הם - גזל שהושב!

כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין ©
רחובות, 2014.9.27

מוצאים "בית" לבית הכנסת הגדול / מוזיאון לוחמי הגיטאות

באירוע הוצג פריט ייחודי מן הארכיון - מכתבו האחרון של עוזר פלסטרשטיין. המכתב נשלח מגטו מזריץ' לשווייץ ב-23 ביוני 1942. פלסטרשטיין מודה על הסיוע שקיבל בחבילות, מספר בשפת סתרים על גירוש רבבות יהודים להשמדה ועל קשריו עם ארגון המחתרת היהודית המקומי. הוא נפרד ומבקש למסור שלומות בשמו לכמה אנשים שהוא נוקב בשמם, ובהם אחותו יוכבד יברבוים בראשון לציון.

בסיום המפגש נחשף שלט ההנצחה לזכר משפחת יונה טנדטר-פינקלשטיין בקיר ההנצחה המרכזי של המוזיאון. בטקס נכחו גד פינקלשטיין (בעלה), ציפי ורשאי וגילה שחר (בנותיהם), בני משפחה, חברים וחברי עמותת יוצאי מזריץ' בישראל.

לאחר האירוע הוצג הדגם לתקופה של כמה חודשים במבואה הראשית של המוזיאון ועורר התעניינות גדולה מצד המבקרים. אנו מודים למשפחת פינקלשטיין ולעמותת התאחדות יוצאי מזריץ' בישראל על תרומתם הנדיבה. אנו בבית לוחמי הגטאות רואים בחברי עמותת יוצאי מזריץ' בישראל ידידים ושותפים להנצחת קהילות ישראל שנכחדו בשואה.

ב-11 בפברואר 2015 התקיים במוזיאון בית לוחמי הגטאות אירוע מרגש, שבו נתרם דגם בית הכנסת של העיר מזריץ' ונחשף שלט ההנצחה לזכרה של משפחת טנדטר-פינקלשטיין. במפגש נכחו כ-50 אורחים, בני משפחה וחברים מעמותת התאחדות יוצאי מזריץ' בישראל.

במעמד האירוע מסרה יפה שפילמן, סגנית יו"ר ועד עמותת יוצאי מזריץ' בישראל, באופן רשמי את הדגם למנהלת הארכיון בבית לוחמי הגטאות ענת ברטמן-אלהלל.

מוזיאון בית לוחמי הגטאות נוסד כ"בית עדות" בכוונה לשמש "פה" למילוני היהודים שנספו בשואה ולאלה ששרדו, ולהעביר את קורותיהם בשרשרת המסירה. מתחילת הדרך עסקו מקימיו באיסוף חומר תיעודי, הן בקרב ניצולי שואה והן באתרים שונים ברחבי אירופה. תצלומים, חפצים, סרטים, יצירות אמנות ומסמכים נאספו ויצרו ארכיון גדול המכיל אוספים ייחודיים. דגם בית הכנסת, המעיד על קיום החיים היהודיים של כ-18,000 היהודים שחיו במזריץ' לפני השואה, יעשיר את אוסף החפצים של ארכיון בית לוחמי הגטאות.

הדגם, שנבנה ב-2009 ביזמת תושבי העיר ונמסר לעמותת יוצאי מזריץ' בישראל, מנציח את הימים האחרונים, בין ה-6 ל-9 באוקטובר 1942, שבהם רוכזו בבית הכנסת כ-7,000 יהודים מהעיירה ומסביבתה ומשם שולחו למחנה ההשמדה טרבלינקה. במאי 1943 נהרס בית הכנסת עד ליסוד.

המסירה הרשמית על ידי יפה שפילמן

דברי עמוס גלעדי בטקס / עמוס גלעדי

בית לוחמי הגטאות
11 בפברואר 2015 כ"ב בשבט תשע"ה

דגם בית הכנסת במזריץ'

היה בית כנסת במזריץ' העיר
רחב מידות גדול ואדיר
מי יכול היה להאמין
אחד הגדולים בכל פולין
שלוש קומות כתלים עבים
תקרה נתמכת בעמודים רחבים
מעל 3000 מתפללים אליו כינס
אבל איתרע מזלו - לא אירע לו נס
פוצץ, חרב עד היסוד
לא נראה אותו עוד
רק כאן במוזיאון לוחמי הגטאות
נציב דגם יפה ותבנית
שאולי יוכל קצת על יופיו להעיד
והכל בזכות אותה אחת - אלמונית
שהחליטה שהיא את בית הכנסת תשחזר
בנתה דגם ממש להתפאר
קנה מידה 1 ל 100
הנו לפניכם לתפארה
האם זה בזכות זיכרון בלתי נשכח
ואולי מצאה סימוכין באיזה מסמך
או אולי ניחנה בדמיון לא רע
תודה לך - אנה גורה.
כאן מצאנו לו בית ומשכן
כאן הוא יהיה עדות לבנין
כאן יראו אותו לדורות
כאן בבית לוחמי הגטאות
תודות לכל העושים במלאכה
ישר כח ושאו ברכה.
אבל שניים זכאים לברכה מיוחדת
שלזכותם תהיה לעד עומדת
שבזכותם זכינו לזה המעמד
אני אומר זאת בשם כל הקהל הנכבד
יבורך "הבית" שבו הדגם ישתכן.
ויבורך האיש - גד פינקלשטיין
תודה לכולם ונאמר אמן.

הסרת הלוט להנצחת משפחת טנדטר / גילה שחר

נשים במשמרות משבע בבוקר עד שבע בערב. השתחררה ממחנה זה לאחר שהקרונות בהם רוכזו הנשים, פשוט עצרו.

עלתה לישראל ב- 25.12.1945 בספינת המעפילים חנה סנש ולאחר שהות קצרה בקיבוץ חולתה עברה להתגורר בתל-אביב, בה חיה עד מותה. חסכה במלים, חיה בשקט ובצניעות, אך הקימה עם אבא משפחה ובית לתפארת. לצערנו נפטרה בסבל לאחר חודשי מחלה בשנת השמונים לחייה. מותירה אותנו יתומים וכואבים.

שיר הסיום "תפילה לשלום צבא החיים" שכתב נדיר צור חותם את הספר 'אזהרת מסע' במילים האלה:

בִּטֵּל מַעֲלֵי כָּל סֶכֶל וּמַכְאוֹב, כָּל נֶגַע וּמַחֲלָה,
כָּל צָרָה וְצוּקָה, וְלֹא - קַח אֶת נַשְׁמָתִי וְאַל
עֲפֹר תְּנִשְׁיָבִנִי.

תודה רבה לכל צוות המוזיאון שטרח על הארגון, ההפקה, ההגהות, העריכה... ובמיוחד לך, מרימי, שהכרת את משפחתנו באמצעות המילים והתמונות.

ושוב אנו מתכנסים יחד ב- 11.2, זה התאריך שבו היינו שנים נפגשים בכדי לציין את יום ההולדת שלך, אמא. עשינו זאת ביחד אתך עד לפני עשר שנים. ומאז, את נעדרת בנוכחותך וכל כך נוכחת בהעדרותך.

אמא נולדה ב 11.2.1926 וחיה במזריץ' ילדות פשוטה וטובה ואז פרצה המלחמה הנוראה. קפצה מהרכבת לטרבלינקא וחזרה לבדה למזריץ' ברגל במסע שנמשך מספר ימים.

בפעם הבאה נשלחה למיידנק עם הוריה ואחיה משה, שלא שרדו את המסע. על אירוע זה הייתה מספרת שלפעמים כעסה על אמא שלה שדחקה אותה לדופן הקרון, שתנשום מעט אויר ברווחים שבין לוחות העץ של הקרון.

אמא, טייבעלע לבית טנדטר הגיעה למחנה העבודה סקרז'יסקו קמייננה במשלוח ממידנק שבו נבחרו 500 בנות ונשלחו ככל הנראה ב- 6 ביולי 1943. במחנה זה, של מפעל האסאג - מפעל ברזל ופלדה לייצור תחמושת. שובצה בורק A שבו היו 4 מחלקות, לייצור תחמושת זעירה. מחלקת הקליעים ומחלקת התרמילים והעבודה התנהלה בשיטת הסרט הנע. עיבוד תרמילי רובים בחמישה סוגים של מכונות שונות, שם עבדו

טקס ההנצחה למשפחת טנדטר / ציפי ורשאי

שילבנו את טקס ההנצחה בטקס הצבת דגם בית הכנסת של מזריץ' במוזיאון אליו הגיעו רבים מבני העיר. שלט ההנצחה למשפחת אימי הוצב בצמוד לשלט הנצחה שהצבנו בשנת 2010 לזכר משפחתו של אבי, גד פינקלשטיין.

באין קברים אנו מרגישים כי כבדנו את זכרם של יקירינו לעד.

ב 11.2.15 סגרנו מעגל נוסף. קבענו שלט זכרון לכבוד משפחתה של אימי ז"ל, יונה פינקלשטיין לבית טנדטר, במוזיאון לוחמי הגיטאות. הוריה, גרשון וציפורה טנדטר ואחיה הקטן משה, כולם ניספו בשואה.

את הטקס ערכנו באופן סמלי ביום הולדתה של אימי. השתתפו בו כל בני משפחתה, בעלה, בנותיה, כל הנכדים וכן קרובי משפחתה, בני הדור השני. הטקס היה מרגש מאד והתקיים בליווי צמוד של מרימי שניאור וכל צוות המוזיאון.

בעקבות טקס הסרת הלוט / נגה פורטר

השלט לזכר משפחתה טייבלה ע"י השלט לזכרם של משפחתו של גד היה עוד נדבך מחזק בקשר בין מזריץ וישראל דהיום.

ביקרנו בתערוכה והתפעלנו מהמוזיאון הינו מופת ודוגמא במוצגים הנמצאים בו במבנה המיוחד ובאופן במוזיקולוגי שמחבר בין העבר המפואר לחורבנו ולהתחדשות הקיימת כאן. גד אשר סיפר את סיפורו האישי, סיפור העיירה גרם להתרגשות רבה ולחידוש הזיכרון של כולנו.

יברכו גד ובנותיו על הרעיון והביצוע ועל פעילות הארגון של יוצאי מזריץ לדורותיו.

ביום סגריר בפברואר נתכנסנו בתחנת ארלוזורוב בת"א לנסיעה למוזיאון השואה בלוחמי הגטאות. בדרך אספנו בנתניה, הרצליה, ק.חיים ונהריה את יוצאי העיירה מזריץ לדורותיהם, בעיקר בנים ונכדים.

הסיבה, הנחת לוח זכרון במוזיאון לזכרה של יונה טייבלה טנדטר פינקלשטיין ומשפחתה; גד (גודל) בעלה של יונה המנוחה ובנותיו היקרות גילה וציפי. יזמו נסיעה זו והזמינו את קרובי משפחתם ואת כל מי מקהילת מזריטש שהכיר. כך הפכה נסיעה ואזכרה אישית זו לאזכרה של קהילה מפוארת שהייתה ונכחדה.

טקס חשוב זה הוצמד לטקס מציאת "בית" לדגם בית הכנסת הגדול במזריץ. שני הטקסים התקיימו באותו יום.

בשבילי, בני הזוג פינקלשטיין הם הקשר החי העיקרי שהיה לי עם עברם של הורי. שניהם ילידי מזריץ ירוחם רייכטלר וחווה לבית צוקרמן שעלו לארץ כל אחד לחוד ונשאו כאן הודות למפגשם בפגישת עולי מזריץ בת"א ב-1935. כנהוג בימים ההם לא דברו ולא ספרו כי באו "להקים עולם חדש" ובמיוחד לאחר השואה משלא נשאר זכר ממשפחתם אמרו שהעולם הוא איננו. ובכל זאת, הרי כולנו נוף מולדתנו ותמיד חסרה לי החוליה של ילדותם, מקורותיהם ובני משפחתם.

כאשר הגיעו ראשית הניצולים וגד מבין הראשונים בשנת 1945 הם היו בקשר אמיץ עם הורי בביקורים באספות של ארגון יוצאי מזריץ שלגד היה חלק גדול בהקמתו ואני ואחותי עוד בהיותנו צעירות שמענו ממנו על אמא שהייתה מורה "בתרבות" בעיר, על אחיו של אבא וחנותו, על תנועת הנוער ועוד ועוד.

רחוב קדושי קהילת מזריץ בלוד /

ליאור מזרחי, גיל-לי פינקלשטיין

בשבילי מזריץ רח' בלוד

שעות הבוקר - צהריים של שישי. גילה שחר, המרצה שלנו לסוציולוגיה בחוג לפיזיותרפיה באוניברסיטת ת"א (שכבר מזמן הפכה להיות להרבה מעבר למרצה שלנו לסוציולוגיה) מגיעה בהזמנתנו לבקר באירוע שיא בעיר לוד - "מירוץ לוד" השני אותו ארגנו הסטודנטים המתגוררים בלוד בשיתוף פעולה עם העיריה.

לאחר המירוץ אנחנו מלוות אותה לביקור בכפר הסטודנטים בו אנחנו מתגוררות, בכניסה לרחוב המוביל למתחם גילה נעצרת מול השלט המוביל לרחוב - "קדושי קהילת מזריץ" ושותקת לרגע. "אני חייבת לומר לכן מה המשמעות של שם הרחוב הזה עבורי". נדלג חודשיים קדימה; למעלה מ-50 סטודנטים מצטופפים

במקלט בכפר הסטודנטים של עמותת "איילים" בלוד, מאזינים בשקיקה לסיפורה של העיריה מזריץ שמרביתה הושמדה בפולין. גילה תופסת במבטה את עיניהם של הסטודנטים ומלווה אותנו יד ביד בשבילי מזריץ. מצגת תמונות שמלווה את ההרצאה מראה לנו מה נשאר מהעיריה, את סיפורו של הפסל שחנכו בלב העיריה, את הבית בו הסתתרו במקרה יהודים ממש מעל מטה הגסטפו, את הכיכר הגדולה ובית הקברות. היא מספרת לנו סיפורים נבחרים של הניצולים וגם את עבודת השורדים ודור ההמשך לשימור זכרון הקהילה. גומעים כל פריט מידע ומנסים לעכל שאנחנו מתגוררים ברחוב היחידי בארץ על שם קהילת מזריץ, נפעמים מהדרך והנחישות של העמותה להמשיך את הזיכרון, לערב את דורות ההמשך ולהציב עדויות קיימות בעיריה זכר לחיי קהילה עשירים ושוקקים.

מבט חטוף בשלט הרחוב בכל בוקר מזכיר לנו מה המשמעות העמוקה מאחורי השם מזריץ' ומהווה "תמרור אזהרה" המעורר את המחשבה איזה חלק אני לוקח בשימור ההיסטוריה המשפחתית שלי.

אפשר לקרוא לזה "גישור בין דורות", "חשיפה", או כפי שאנחנו מכנות זאת "מקורות שלא במקרה".

תודה לך גילה שחר יקרה, על ערב מרתק ובלתי נשכח ותודה לכם עמותת מזריץ' על שהראתם לנו באופן מעורר השראה כיצד ניתן להפוך את העבר לחלק משמעותי בעיצוב ההווה. אנחנו מלאות תקווה כי ערב זה יהיה הראשון בשיתוף פעולה מתמשך להמשך שימור הזיכרון והקשר בין כפר הסטודנטים לעמותת מזריץ'.

בברכה,

ליאור מזרחי וגיל-לי פינקלשטיין.

קריאת רחוב בלוד ע"ש קדושי קהילת מזריטש מימין לשמאל: מנחם ביר (קורא), ראש העיר, פנחס ניישטיין

הקהל בטקס חנוכת השלט לרחוב

עמותת התאחדות עולי מזריץ' - דפודלסיה ישראל

15.5.2015

לכבוד,
ראש עיריית לוד
שלום רב,

הנדון: רחוב קדושי קהילת מזריץ' בעיר לוד

לפני מספר עשורים נקרא אחד מהרחובות בעיר לוד על שמה של קהילת יוצאי מזריץ' פודלסקי בפולין. לאחרונה חודש השלט ברחוב. לצערנו, קיימים אי דיוקים בכיתוב בשלט הנוכחי. כמו-כן, גם במידע הכתוב באתר האינטרנט של העיר יש מקום לתיקונים. אנו פונים בבקשה לעדכן את המידע ונשמח לתאם אתכם תוכנית פעולה לקידום הנושא. לשמחתנו, ברחוב מתגוררים סטודנטים חברי עמותת איילים, שנמצאים בקשר עם ועד עמותת יוצאי מזריץ' והביעו נכונות לסייע בקידום הנושא.

בברכה,
גילה שחר
מזכירת עמותת יוצאי מזריץ' פודלסקי

חוויות מביקור במוזיאון לתולדות יהדות פולין בוורשה / איציק שפילמן

המוזיאון ממוקם ברובע מוראנוב MURANOW במרכז העיר, ברח' מרדכי אנילביץ' 6, בצמוד לאנדרטה המוכרת של הפסל נתן רפפורט, שהוקמה לכבוד גיבורי גטו וארשה בתום 5 שנים למרד.

בשנים 1784 - 1792 במקום זה, ניבנה בסיס צבאי של חיל תותחנים (תותחים נגררים) ובשלב מאוחר יותר מקבל את השם: בסיס וולין Koszarami Woły skimi. באוגוסט 1942 לאחר חיסולו של הגטו הקטן, כתוצאה מאקציה ופינוי יהודים לטרבלינקה, מתמקם שם היודנרט. בזמן מרד גטו ווארשה ובמהלך המלחמה המבנים שבשטח זה נשרפו. ההריסות פורקו סופית ב- 1965. אני זוכר ששנים רבות, היה זה מגרש ריק עם הריסות מהמבנים מסביב. מאוחר יותר ניבנו מסביב שיכונים (אותם ניתן לראות היום סביב האנדרטה). יש לציין, כי במהלך עבודות ההכנה והתשתית למוזיאון, התגלו מסמכים חדשים מתקופת המרד בגטו, שלא היו מוכרים עד כה.

הועדה, שהיא מנהלת הפרוייקט, בחרה ללוגו צורה המהווה חיבור של האות **פ**- בעברית ו- **P** בפולנית. **POLSKA - P** פולין בפולנית, **פולין** - בעברית, בתרגום חופשי פו-לין "כאן ננוח".

איציק שפילמן - חבר הנהלת העמותה, גזבר מדריך טיולים לארצות פולין, רוסיה, אוזבקיסטאן, אוקראינה. הצילומים שייכים לכותב מאמר זה.

לאחרונה בקרתי בוורשה לרגל יריד התיירות הבינלאומי השנתי שהתקיים כמו בכל שנה בעיר זו. לאחר מספר ימי עבודה, מפגשים, דיונים עם אנשי עסקים וסוכנים מקומיים התפנית לביקור במוזיאון ההיסטוריה של יהודי פולין, שנפתח במרכז וארשה.

כמה מילים אודות הפרוייקט: היוזמה להקמת המוזיאון המציג "אלף שנה של היסטוריה של העם היהודי בפולין" היתה של מספר גופים, והיא משקפת את המעורבות וראיית החשיבות בהנצחה זו. הגופים שהיו היוזמים והמממנים: משרד החינוך והמורשת הפולנית, הנהלת העיר וארשה, המכון של היסטוריה יהודי פולין לדורותיהם, נציגים של קהילות יהודיות ברחבי העולם וארגון יהודי פולין הפועל היום. לצורך ניהול הפרוייקט הוקמה ועדה בין לאומית לעיצוב ולקביעת אפיון האתר. יש לציין כי שמעון פרס, נשיא מדינתנו (לשעבר) לקח חלק בפעילות הועדה, וכן פרופ. שבח וייס, שהיה שגריר בפולין ובעבר יו"ר יד ושם.

לצורך ביצוע הפרוייקט הוכרז על תחרות בינלאומית לעיצוב המוזיאון. בתחרות השתתפו 119 משרדי תכנון ובתחרות זכה התכנון של משרד ארכיטקטים פיניים Rainera Lahdelma & Mahlamäki Oy בניהולו של Rainera Mahlamäkiego. משך עבודות הבניה היה בין השנים 2009-2013. המקום שנבחר ובו הוקם - במרכז הרובע, שהיה יהודי כולו עד תחילת המלחמה ובה התגוררו יהודים עד הכיבוש הנאצי. לאחר מכן היה זה מקום הגטו.

הועדה הגדירה גם את המסגרת הגיאוגרפית שתכלול את התצוגה במוזיאון והיא מתייחסת לשטחים שמבחינה היסטורית היו בעבר שייכים לפולין - ליטה, בילורוס, אוקראינה, מערב רוסיה.

לוגו המוזיאון

מטרת המוזיאון להציג פריטים שונים מאדמת פולין המעידים על החיים של הקהילה היהודית בפולין, שישקפו את הזהות היהודית ואת החיים המשותפים על אדמתה. החזון הוא להפוך את המוזיאון למרכז פעילות למען סובלנות ופתיחות בין עמים ודתות.

העלות המתוכננת של הפרוייקט היתה בסביבות 100 מיליון זלוטי (25 מיליון יורו) כאשר המימון הינו של עיריית ווארשה, משרד התרבות הפולני, מכון ההיסטוריה היהודית וכן מתרומות. תוך כדי בניה, העלויות בפועל הגיעו לסכום של 320 מיליון זלוטי (80 מיליון יורו). בסופו של דבר המוזיאון קם בזכות תרומות פרטיות מארה"ב, גרמניה, מכון ויזנטאל, בריטניה ופולין.

זהו פרויקט ראשון שהוקם בפולין כפרי יוזמה פרטית ושתוף פעולה ממשלתי.

המבנה

המוזיאון נבנה כקובייה מרובעת מזכוכית, ששטחה 13000 מ"ר. את המבנה חוצה במרכז פתח בדמוי סדק המתנשא כמעט לכל גובה המבנה. הוא מחלק אותו ל-2 חלקים. זהו סמל לחציית ים סוף על ידי בני ישראל בצאתם ממצרים. זהו בעצם סיפור יציאת מצרים הידוע, היציאה לחופשי, מעבדות לחרות. מושגים שהפכו לערך משמעותי המקבל ביטויים רחבים יותר מעצם הסיפור ההיסטורי. המונח "יציאה מעבדות לחירות" הפך לביטוי השגור בשפה העברית גם בהקשרים שונים והפכו לסמל תרבותי ודתי. פרויקט זה זכה לשורה של פרסים בין לאומיים בתערוכות ארכיטקטורה.

ב-15 לאפריל 2013 נקבעה בכניסה למוזיאון המזוזה. לחיבור המזוזה קדמה תחרות על עיצובה. בסופו של התהליך נבחר העיצוב של האחים בולנדוב & MACIEJ ANDRZEJ BULANDOW, המזוזה שנבחרה עשויה מלבנה מתוך מבנה שהיה בדיוק במקום זה, שהיה מרכז הגטו (רחוב נאלבקי 10/12). במזוזה חרוטה האות ש (שדי). את המזוזה שמכילה בתוכה את התפילה, קבע על המשקוף הרב ראשי של ווארשה מר מיכאל שצ'דריך.

המתכננים ייחסו למקום חשיבות, והסבירו כי על פי הסיפור המקראי, זהו המקום הנבחר, שהנביא אליהו יכריז בו על ביאת המשיח ויתקע בשופר.

- נקודות נוספות ברחבת האנדרטה של נתן רפפורט:
- לוח הזיכרון "ב" - הינו הציון הראשון שהוטבע במקום זה מיד לאחר המלחמה.
 - לוח זיכרון מוקדש לילי ברנט.
 - מסלול הגיבורים.
 - ספסל עליו יושב חסיד אומות עולם, פרופסור פולני - יאנוש קארסקי, שהציל יהודים.

הכניסה למוזיאון הינה מבעד לחריץ - "סדק" בקיר הכניסה. המבקר, יכול לזהות כי פתח הכניסה למבנה, שהוא דרך ה"סדק" הינו בצורת האות ת. הנגזרת מהמילה תרבות וגם תיבה (תיבת נוח). אולם הכניסה הינו חלל ריק המסמל את הריק שנוצר בהיסטוריה של יהודי פולין.

כאשר מתבוננים מתוך חלל הכניסה, מתוך תחושה של שבר וכליון, דרך הסדק, שהוא כמו "יציאת מצרים" - "מעבדות לחירות" - החוצה, מתנשאת לנגד עיני המתבונן האנדרטה העוצמתית של רפפורט שיש בה גם שואה, אבל - גם גבורה והתנגדות!

על גבי הקירות החיצוניים ישנו חיפוי של פאנלים מזכוכית וקונסטרוקציה רשת מנחושת. עליהם חרותים האותיות בפולנית (לטינית) ובעברית "פולין" **פולין**, אשר מקשרים את ההתיישבות ואחדות הגורל של השבטים הסלבים אבותיהם של הפולנים, עם גורל היהודים לאורך ההיסטוריה. המראה של קירות הזכוכית המאפשרים חדירת אור פנימה ומשחק אור וצל בדומה לחריצים בתוך חומת הגטו, הינו מראה מרהיב ומרגש!

Getto Warszawskie
19.04.1948
pierwszy z lewej Szaja
Kubt
drugi z prawej
Ela Filipowicz

עוד ביקור בפולין - מזריץ / ציפי ורשאי

בספטמבר 2015 ערכנו מסע נוסף לפולין. אבי, גד פינקלשטיין, ביקש לעלות פעם נוספת על קבר האחים בבית העלמין במזריץ, שם קבורים אימו, מנוחה לבית מילבאום, אחיותיו מלכה ולאה ואחיו הקטן יוסלה. הם היו חלק מקבוצה של 179 היהודים האחרונים שנותרו במזריץ ונרצחו ב 18.7.43 באקציה האחרונה ונקברו בקבר האחים בבית העלמין במזריץ.

לצערנו, בית העלמין מאד מוזנח. הצמחיה גדלה פרא וגבוהה מאד וקשה לראות את מעט הקברים שנמצאים שם. פילסנו את דרכנו, הדלקנו נרות, אבי אמר קדיש ודיבר אל אימו ומשפחתו והעלה זכרונות. כרגיל, היה מרגש מאד.

הפעם נסענו אבי, אני, אחותי גילה שחר ובעלה יונתן, בנותיהם יערה ועפרי וחברת משפחה טולי הרמן. כולנו כתבנו וחתמנו בספר האורחים

של בית העלמין, אשר נמצא אצל הגוי שגר שם ושומר על המקום. סיירנו במזריץ. היינו בכיכר ליד הפסל הנפלא שהוצב בה. הוא באמת מלא הוד והדר. נזכרנו בטקס הסרת הלוט מעל הפסל שנערך במאי 2009 בהשתתפות רבים מבני העיר מזריץ ומשפחותיהם. נזכרנו בכיכר המלאה אנשים ובנגינת המנון "התקווה" והבנו שעשינו מעשה אדיר.

יש לציין שמזריץ מתפתחת. רואים הרבה התחלות בניה במקומות שונים בעיר. קיבלנו חוברת הסברה, בה מוצעת מזריץ כאתר תיירותי. ביקרנו ברחוב בז'סקה 20, שם גרו אבי ומשפחתו ומשם יצא לדרכו בעידודה של אימו: "לך, אולי אתה תציל את עצמך...". בדירה גר היום זוג פולנים נחמד, אשר תמיד שמח לראות אותנו כאשר אנחנו מבקרים במזריץ. אבי שונא פולנים, אך הם

ממש מאוהבים בו ומקבלים אותנו בזרועות פתוחות. היינו גם בורשה. ביקרנו במוזיאון החדש לתולדות יהדות פולין ומאד מאד התרשמנו ממנו. המוזיאון בנוי נפלא מבחינה ארכיטקטונית והתצוגה מדהימה וכוללת אינספור תמונות, הסברים ומיצגים. כראוי לכל יהודי ובפרט לכל הגויים לבקר בו וללמוד את תולדות היהודים בפולין כדי להבין איך חיינו ואיך הושמדנו.

נפגשנו עם עו"ד ברנרד לוקומסקי, שחי בבורשה ועם אחיו דר יקוב אשר גר במזריץ. הם פולנים אשר עומדים כבר שנים רבות בקשר חם עם חברי העמותה, ומבקרים הרבה בארץ, כולל השתתפות באזכרות השנתיות שלנו.

היה מרגש, מעניין והרחיב את הדעת. הלוואי ונוכל לעשות זאת פעם נוספת!

גד פינקלשטיין וולדמר קירילוק עם תעודת חסיד אומות עולם שקיבל אביו על עזרתו ליהודים במזריץ

רשימה זו נכתבה לשם הנצחת פועלו בזמן השואה של ידיד משפחתנו שמואל גולדרינג ז"ל ולזכרה של בתו, ענת גולדרינג שהשתתפה איתנו במסע החיפוש ונפטרה באופן טרגי בגיל 56 ארבעה חודשים לפני תום המסע.

ההורים שלנו מאשה לבית רוטנברג ויוסף גרינברג ז"ל נולדו, גדלו והכירו במזריץ'. בפרוץ המלחמה הוא היה בן 20 והיא בת 19. לו היו הורים וארבע אחיות ולה היו הורים, אח ושתי אחיות. בסיום המלחמה נותרו רק שניהם בחיים, עלו לארץ באניית מעפילים ב-1945, וגידלו את שלושתנו באהבה ובמסירות. אבא נפטר ב-1998 ואמא ב-2008. 45 שנה דיברו שניהם מעט מאוד על קורותיהם בשואה. אמא נפתחה יותר בתחילת שנות התשעים כשהבינה שילדיה ונכדיה צריכים לדעת יותר על התקופה הארוכה ושיפוריה יתרמו להנצחת יקיריה. ב-1996 נסענו איתה לפולין בליווי והדרכה של רות פרבמן. כשעמדנו מול בית משפחתה ברחוב רינק 12 (המאפיה שהייתה בבעלות המשפחה עדין פעלה ובגג עדיין נראתה הארובה ועליה ראשי תיבות של שם סבה חיים רוטנברג - R.C.), אמרה לנו: "הרגשתי שאני חייבת לבני משפחתי את הביקור בטרבלינקה, מאידנק, אושוויץ (שם נרצח אביה באפריל 1941, עוד לפני שהפך למחנה השמדה) וכמובן במזריץ' - היה לי קשה מאוד אבל טוב שעשיתי זאת". אנחנו ידענו שבזמן המלחמה לאחר חיסול הגטו הם הסתתרו בכפר סמוך למזריץ' בשם דוביצ'ה והצענו לה לנסוע לכפר לראות את מקום המסתור. היא סירבה בכל תוקף ובמילותיה שלה: "אין לי מה לחפש שם". 17 שנה מאוחר יותר, החלטנו בכל זאת לנסוע ולאתר את מקום המסתור ואת האנשים המעורבים. מסע החיפוש שערכנו היה גדוש בגילויים מרגשים ומפתיעים שנוגעים להורינו ולניצולים אחרים ובהחלט ניתן ללמוד ממנו על כמה סיבות טובות לחוסר הרצון שלה לבקר שם. אבל במיוחד הוא שפך אור על חלקו של ידיד משפחתנו - שמואל גולדרינג ז"ל, שגבורתו וחוכמתו הביאו להצלה של יהודים רבים שהסתתרו במספר מקומות מחבוא שהוא אירגן באזור.

כאמור, בקיץ 2013 החלטנו לנסוע ולאתר את מקום המחבוא בכפר דוביצ'ה (כ-30 ק"מ מצפון למזריץ'). המידע מאמא היה שמקום המחבוא היה בור שנחפר מתחת לקרקעית האסם ששימש גם כאורווה. בעלת המקום הייתה אישה אלמנה (את שמה לא ידענו) שהסכימה תמורת תשלום להסתיר בבור יהודים. מארגני מקום המסתור היו האחים שמואל ומרדכי גולדרינג, מהעיירה הסמוכה קונסטנטינוב. למסע החיפוש שלנו בקיץ 2013 התלוותה ענת גולדרינג ז"ל. היא הביאה קלטת קולית ובו סיפר שמואל על קורותיו במלחמה. בקלטת הוא הזכיר שם של איכר פולני בשם מרקובסקי שעזר להם להגיע לאזרחים פולנים שהסכימו תמורת תשלום לאפשר בניית מקומות מחבוא. וכך התחלנו - הגענו לבית הקברות הנוצרי בקונסטנטינוב בניסיון לאתר קצה חוט לאותו מרקובסקי. בבית הקברות פגשנו אדם מהעיירה שהוביל אותנו לאדם אחר שהיה בן 20 בפרוץ המלחמה והוא העריך שאותו מרקובסקי הוא מעיירה קטנה סמוכה לקונסטנטינוב ודוביצ'ה בשם קושולובקה. נסיעה של מספר דקות לעיירה זו ושם בשיחה עם מספר אנשים (בעזרת סטודנט פולני שסייע לנו) פגשנו את אחיינו של אותו מרקובסקי. הוא לקח אותנו לאימו שסיפרה על תקופת המלחמה ועל היהודים שהתחבאו באזור אותם ראתה לאחר הגעת הצבא הרוסי, וציינה שמרביתם היו מעיירה אחרת בסביבה בשם לושיץ. היא הזכירה שני שמות של איכרים פולנים שהחביאו יהודים: שצ'ריביצקי ושפורה. היא ידעה על שני מקומות מסתור באזור והאחיין הראה לנו את שניהם: הראשון ביער הסמוך שהיה ברור שזה אינו מקום המסתור שחיפשנו כי אינו נמצא בתוך הכפר, והשני בבית בפאתי קושולובקה, ממש ליד הכפר דוביצ'ה. מקום המסתור הזה התאים לכל מה שידענו - בית בכפר עם אסם ואורווה שבו נחפר בור ובו הסתתרו מספר יהודים. בנוסף בעלת הבית הנוכחית סיפרה שבשנת 2010 ביקרו במקום זוג יהודים מארה"ב ילידי העיר לושיץ, שהראו לנוכדתם את מקום המסתור שלהם במלחמה. בעל הבית בזמן המלחמה היה איכר פולני בשם שצ'ריביצקי שהתגורר שם עם אשתו ובנותיו. כל החיפוש (מבית הקברות בקונסטנטינוב ועד למקום המחבוא בקושולובקה) ארך

כ-5 שעות. היינו די משוכנעים שאכן איתרנו את מקום המחבוא (ודי מופתעים מהזמן הקצר) אך הוא התאים כמעט לכל המידע שהיה ברשותנו. אפילו מצאנו במחסן שם מכונת תפירה ישנה שהתאימה לסיפור של אמא שבזמן ההסתתרות היא עשתה עבודות תפירה עבור הפולנייה שהחביאה אותם.

בחזרה לישראל החלטנו להשלים את הבדיקה ולמצוא את ההוכחה הברורה שזה אכן מקום המחבוא והגילויים החלו לזרום. קצה החוט הפעם היה העיירה לושץ ובחיפוש של מספר דקות באינטרנט באתר יוצאי העיירה נמצא שמו של אדם בשם אוסקר פינקוס, יליד לושץ' הגר בארה"ב. הסתבר שאותו אדם כתב ספר בשם "אוד מוצל" שיצא לאור בישראל בשנת 1957, ומספר על קורותיו במלחמה. שוב בעזרת האינטרנט ובתוך דקות איתרנו חנויות ספרים יד שנייה ולמחרת הושג הספר. הספר (440 עמודים) התיר את הספקות: מקום המחבוא בקושולובקה היה אכן מקום המחבוא של יהודים, אבל לא של הורינו אלא של משפחתו של אוסקר פינקוס. הספר מתאר את קורות משפחתו בזמן השואה וההסתתרות בקושולובקה, וכן מציין מקומות מחבוא נוספים של יהודים באזור, ובהם מספר מקומות מחבוא בכפר הסמוך דוביצ'ה. המארגנים של כל מקומות המחבוא היו שמואל ומרדכי גולדרינג (בספר הם מכונים שמיל ומוטל שהיו קרובי משפחה שלו). בעזרת קשריהם עם איכרי האזור הפולנים הם הקימו מקומות מחבוא בהם הסתתרו במהלך המלחמה כשלושים יהודים. בנוסף לכך דאגו להשגת מזון למסתתרים - פעולה שהייתה מסובכת ומסוכנת. להפתעתנו בספר מופיעים הורינו בשמותיהם הפרטיים (מאשה ויוסל) ומתוארות הנסיבות בהם הגיעו למקום המסתור בעזרת שמואל. מקום המחבוא הוא אכן בדוביצ'ה בבור באורווה, ובנוסף יש תיאור כללי של המקום בדוביצ'ה אך ללא כתובת ברורה. עפ"י הספר האיכר הפולני הטוב המסייע להם וגם ליהודים אחרים המסתתרים באזור מצוין רק בשמו הפרטי וואצק (בניגוד לאיכר השני שצ'רביצקי שאצלו הסתתרה משפחתו של אוסקר פינקוס והוא מתואר בספר באופן לא כל כך חיובי). ההשערה המתבקשת הייתה שוואצק ושפורה הם אותו אדם ואכן בתוך כמה חיפושים באינטרנט אותר סרט טלוויזיה פולני המספר על פולנים שסייעו ליהודים בזמן המלחמה ואחד מהם הוא וואצלב שפורה. מה שנותר לנו היה לאתר מישהו ממשפחתו שיראה לנו את מקום המחבוא.

אבל החיפוש אחר משפחת שפורה לא העלה תוצאות. להפתעתנו (בעזרת הפייסבוק) אותרה בתו של אוסקר פינקוס שגרה בישראל והתברר שהוא עצמו חי בארה"ב ומבקר לעיתים בישראל. נפגשנו איתו באוקטובר 2013 אך לא היה לו מידע נוסף (מעבר למה שנכתב בספר). חשוב להדגיש שכמעט כל הספר נכתב על ידו בזמן המלחמה במקום המחבוא (מה שמחזק את אמינותו) ומתאר את הסבל והקשיים בתקופת השהייה בבור החפור מתחת לאדמה. מהספר ניתן ללמוד בבירור על התעוזה, אומץ הלב וחוכמתו של שמואל גולדרינג. הוא (ביחד עם אחיו מוטל) אירגנו והקימו את כל מקומות המחבוא באזור. בספר מופיעים תיאורים עזים שסופרו למחבר ע"י שמואל, הכוללים בין היתר את קפיצתו מהרכבת המובילה את יהודי מזריץ' לטרבלינקה באקציה השנייה (אוקטובר 1942) ואת בריחתו השנייה מהרכבת שיצאה ממזריץ' באקציה החמישית (מאי 1943). מצמרר במיוחד התיאור המובא בספר (מילותיו של שמואל כפי שסיפר למחבר כשחזר למקום המחבוא לאחר קפיצתו מהרכבת) על האקציה החמישית במזריץ' ב-02/05/1943 - יום אביבי במזג אוויר נפלא, הליכת היהודים בשורות לתחנת הרכבת וההידחסות לקרונות. במאמר מוסגר נזכיר שלפני 12 שנה הועלתה הצגת תיאטרון בשם "מזריץ'" המספרת על קבוצת יהודים המסתתרת בעת המלחמה בעליית גג מאולתרת בבנין שלידו היה מטה הגסטפו במזריץ'. ההצגה מתבססת על סיפור אמיתי ונכתבה ע"י איציק ויינגרטן ואפרים סידון (שאימו היא ילידת מזריץ' ובת דודה של אמא שלנו). במחזה מוזכרים אירועים שונים שהתרחשו במציאות ליהודים שהסתתרו באזור וחלקם סופרו לו ע"י אמא. כך לדוגמה מופיע בהצגה מקרה של הריגת תינוק ע"י הוריו מכיוון שבכיו עלול לגלות את מקום מחבואם, ובספר יש תיאור קשה של מקרה כזה באחד ממקומות המסתור שנחפרו ביער הסמוך.

למרות שחשבנו שהאיתור יהיה פשוט החיפוש אחרי משפחת שפורה לא הניב תוצאות. החלטנו לנסוע באפריל 2015 ולנסות לאתר בדוביצ'ה את מקום המסתור. מאילוצים שונים נדחתה הנסיעה ליוני 2015 ולמזלנו הטוב בחודשים אלו התרחשה נקודת המפנה. נפגשנו בתל אביב עם שני אחים פולנים ילידי מזריץ', ברנרד ויאקוב לוקומסקי וביקשנו את עזרתם באיתור מישהו ממשפחת שפורה שבעזרתו נאתר את מקום המחבוא בדוביצ'ה. ברנרד נמצא בקשר הדוק כבר מספר

שנים עם נפתלי ברזניאק וגם סייע רבות לאברהם גפני ז"ל בהצבת האנדרטה "תפילה" בכיכר המרכזית במזריץ ב-2009. בצירוף מקרים מדהים למדי קרא אחיו יאקוב ידיעה במקומו פולני מהעיר לזשיץ, ובה סופר על טקס לחסידי אומות העולם שהתקיים ב-05/05/15 בעיר שדלץ בנוכחות שגרירת ישראל בפולין. בטקס הוענק תואר חסיד אומות העולם לוואצלאב שפורה (התעודה נמסרה לבנו זדיסלב שפורה). בירור מהיר ב"יד ושם" העלה שהבקשה לתואר הועברה ע"י בנו בשנת 2010 והסתמכה בעיקר על עדותו של שמואל גולדרינג ל"יד ושם" שניתנה בשנת 1964, שלא הייתה ידועה לנו ואף לא לשלוש בנותיו ושני אחייניו של שמואל. זהו מסמך מדהים, מרגש ומזעזע ממנו ניתן לקבוע חד משמעית (הספר "אוד מוצל" רק מחזק זאת) ששמואל גולדרינג היה גיבור אמיתי, חכם ואמיץ לב בצורה יוצאת דופן. הגבורה והתושייה שהוא גילה, יד עם אחיו מרדכי, הביאו להצלה של שלושים יהודים (שאת רובם כלל לא הכיר לפני כן) שהסתתרו במקומות מחבוא שהם ארגנו באזור. מסמך העדות של שמואל (המשתרע על 36 עמודים) הוא מרשים ומאלף וחבל שלא מצא זמן בימי חייו לכתוב ספר על קורותיו במלחמה. ברור שהקטעים שעניינו אותנו במיוחד היו סיפורי הצלתם של הורינו (למעשה הוא לא הכיר את שניהם לפני כן). הוא כן הכיר את חיה, אחותה הצעירה של אמא, שהייתה גם היא ברכבת באקציה החמישית ממזריץ ב-02/05/1943. לאחר קפיצתו מהרכבת, כשהבין שחיה נהרגה החליט, תוך סיכון עצמי רב, לחזור למזריץ ולנסות להציל אנשים נוספים. כך ניצלה אמא אותה לקח יחד עם עוד שתי בחורות (אחת מהן, גולדה תהיה אשתו לעתיד) והביא אותה לבור החפור באורווה בדוביצ'ה, שם כבר הסתתרו ארבעה יהודים נוספים (עפ"י הסיפור של אמא שמוזכר גם בספר "אוד מוצל", סחבו איתם ממזריץ למקום המחבוא בהליכה רגלית קשה ובגשם הרבה ספרים מביתה של אמא). יתרה מכך, שמואל הבטיח לאמא שיחזור שוב למזריץ וינסה להביא לבור המחבוא את יוסף, החבר של אמא, אותו כלל לא הכיר. ואמנם כשבועיים לאחר מכן, תוך סיכון עצמי מדהים חזר למזריץ שבה נותרו שרידים בודדים (לאחר האקציה השישית ב-26/5/43). הוא נכנס בלילה לגטו ונודע לו שאבא נמצא ביערות ז'ורוטין שליד מזריץ, שם הסתתרו מספר יהודים. הוא איתר אותו והביא אותו לבור המחבוא בדוביצ'ה. כשבוע לאחר מכן נודע להם שכל יושבי העיר היהודים שהסתתרו ביערות ז'ורוטין נהרגו ע"י פולנים. מקום המחבוא בדוביצ'ה בבור שנחפר באורווה, אורגן

בסיועו של וואצלאב שפורה, והיה אצל אלמנה, שכנתו של שפורה בשם אולישא בנדיצ'וק. בבור הסתתרו הורינו יחד עם עוד שישה אנשים נוספים (ביניהם שמואל, אחיו מרדכי וגם קרוב משפחה של אמא מרקוס גולדשטיין שדאג לתשלום הכספי לבעלת האורווה). שמואל ואחיו דאגו למקומות המסתור הנוספים בדוביצ'ה וקושולובקה וכן ארגנו בעזרת וואצלאב שפורה ביער הסמוך לדוביצ'ה מקומות מחבוא נוספים. הם דאגו גם לאספקת אוכל ומים. את האוכל לקחו "במשיכה" מהשדות, אבל הלחם נאפה ע"י משפחת שפורה ומשפחה פולנית נוספת. בנוסף הם טיפלו בבעיות קטנות לכאורה של קור, שלג שנמס, חדירת מים לבורות, בעיות רפואיות וכדומה. לאלה נוספו מאוחר יותר הכנופיות הפולניות של המחתרת הפולנית - ארמיה קריובה (א.ק.) שהרגו יהודים. קשה שלא להתרגש ולהתפעל מפעולותיו של שמואל בתקופת המלחמה. הוא, בעזרת אחיו וואצלאב שפורה, הצילו שלושים יהודים. לא לחינם הורינו ראו בו את המושיע שלהם (כך אמא כינתה אותו) ואכן אין בכלל ספק - הוא הציל, פשוטו כמשמעו, את חיי שניהם ממוות. השהות בבור המסתור נמשכה עד ה-30/07/1944, כאשר הצבא האדום הגיע לאזור. גם אז הסכנות לא תמו. אפשר לשער את הרגשתם של הורינו כשחזרו למזריץ' ונוכחו בממדי החורבן וההשמדה. בפברואר 1945 עזבו את מזריץ' למסע ארוך דרך סלובקיה, הונגריה, רומניה, אוסטריה ואיטליה עד העלייה לארץ בספטמבר 1945. שמואל עצמו עשה מסע דומה עם גולדה אשתו והגיע לארץ באוקטובר 1945 באותה אניית מעפילים שעשתה את הדרך פעם שנייה (שותפו לאנייה היה גד פינקלשטיין). גם אחיו מרדכי (מוטל) עלה לישראל וגר עם משפחתו וילדיו ברעננה עד סוף ימיו (אשתו הראשונה וילדיו מקונסטנטינוב ניספו כולם בשואה). וואצלאב שפורה - הפולני הטוב עפ"י כל העדויות של כל המעורבים נרצח בשנת 1945 ע"י בני עוולה פולנים, כנראה בגלל שעזר ליהודים בזמן המלחמה. למרות שקיבל תשלום כספי תמורת עזרתו, אין ספק שהתואר חסיד אומות העולם מגיע לו בצדק. כל העדויות מצביעות על עזרתו העצומה ודאגתו ליהודים שהסתתרו באזור, תוך סיכון עצמי רב. חבל שהתואר הוענק שבעים שנה אחרי סיום המלחמה אבל מוטב מאוחר מאשר לעולם לא.

משפחתנו ומשפחתו של שמואל היו בקשר הדוק עד סוף חייהם וגרו בקרבת מקום בחולון. אנחנו ידענו שבזמן המלחמה הסתתרו ארבעתם ביחד בבור (או בונקר כפי

סוף המסע: ב- 26/6/15 נפגשנו שלושתנו ובני הזוג שלנו עם זדיסלב שפורה, בתו ואנדה ונכדתו אלכסנדרה, וכן שני ידידנו הפולנים ברנרד ויאקוב לוקומסקי, לארוחת ערב במסעדה במזריץ'. בני משפחת שפורה לשלושת דורותיה התרגשו מאד, כמעט כמונו, וזדיסלב סיפר מה שזכר (היה אז ילד בן 11), בעיקר את שמואל ("שמיל") ואחיו מרדכי ("מוט'ל"). בנוסף, זכר את שכנתו הפולנייה הולכת עם דלי (כביכול עם אוכל לסוס באורווה אך בעצם עם מזון למסתתרים בבור שבאורווה). למחרת נסענו כולם לדוביצ'ה, הגענו לכתובת בית המחבוא (דוביצ'ה 9) שהיה שייך לאליסיה בונדיצ'וק (כיום גרה בו נכדתה), שכנתו של וואצלאב שפורה, שהסכימה תמורת תשלום, להסתיר את הורינו, שמואל ואחיו, ועוד 4 אנשים. המחבוא עצמו מתחת לאסם\אורווה כבר לא קיים כי המבנה נהרס, אבל התרגשנו להיווכח בהתאמה המלאה שקימת בין תיאור מקום המחבוא כפי שמופיע בספר "אוד מוצל" למצב היום. קשה להאמין שחלפו יותר משבעים שנה וממש

שלעיתים כינו זאת), אך איתנו הם לא דיברו על אותה תקופה. סביר להניח שבמשך אינספור פגישותיהם העלו זכרונות מאותה תקופה ארוכה וקשה ונותר רק לדמיין זאת. שמונה אנשים צעירים (כולם שרידים יחידים של משפחותיהם) מסתתרים במשך כ- 16 חודשים בבור קטן שנחפר בתוך אורווה ונתונים בפחד תמידי של התגלות ומוות, מאבק מתמשך להשגת מזון ותלות מוחלטת ברצון המסתירים. אין ספק שהדמות המרכזית בסיפור ההישרדות המופלא של הורינו ושל שלושים יהודים באזור הוא שמואל גולדרינג. העדויות להם נחשפנו בשנתיים האחרונות רק מעצימות את הכינוי המושיע בו הורינו התייחסו אליו. בצירוף מקרים הוא ואמא נולדו שניהם באותו יום - 15/10/1920. למשפחתו הייתה טחנת קמח בקונסטנטינוב שסיפקה קמח למאפיה של המשפחה של אמא במזריץ. שמואל גולדרינג נפטר בשנת 1991 וביום מותו החליטו הורינו לרכוש חלקת קבר ליד המקום בו נקבר בבית העלמין בחולון ושם הובאו למנוחות.

ענת גולדרינג ז"ל

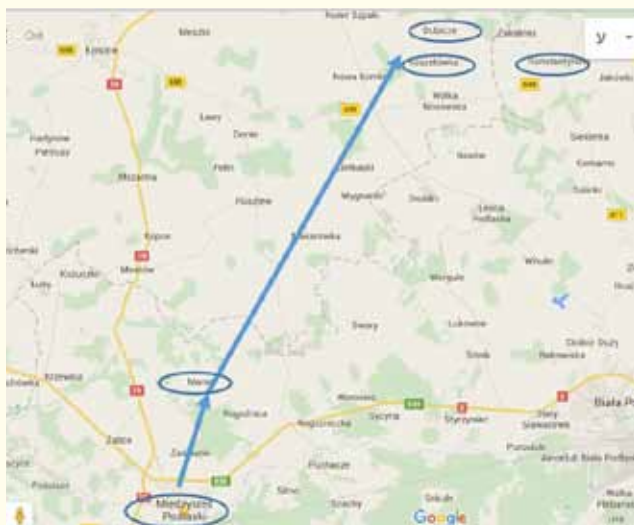
מוטל
ושמואל גולדרינג ז"ל

הורינו - מאשה (לבית רוטנברג) ויוסף גרינברג

שמואל גולדרינג ז"ל

ניתן לדמיין את הגעת הצבא האדום ויציאת המסתתרים מבור המחבוא ב- 30/7/44. לסיום המסע נסענו לבית הקברות בעיירה סארניקי לקברו של וואצלאב שפורה, שכאמור נרצח בסיום המלחמה ע"י קיצונים פולנים מארגון הארמיה קראיובה (א.ק) בגלל שהציל 30 יהודים. בנו זדיסלב הצליח להקים את הקבר והמצבה רק כמה שנים לאחר מכן לאחר קבלת אישור מהשלטונות. מסע החיפוש שלנו שהחל בבית הקברות הנוצרי בעיירה קונסטנטינוב (שבה נולד שמואל גולדרינג) הסתיים לאחר שנתיים בבית הקברות הנוצרי בסארניקי (מקום קבורתו של וואצלאב שפורה), המרחק בין שני המקומות - נסיעה קצרה של 5 דקות.

היו במזריץ' ובקונסטנטינוב, אך הבת ענת הייתה בטוחה שלא נסעו למקומות המחבוא בדוביצ'ה ובקושלובקה. כנראה שחזרה למקומות אלו הייתה מביאה לסערת רגשות לא קלה והחלטתם הייתה להימנע מכך.

כמה מלים על הספר "אוד מוצל". אנו יודעים בוודאות ששמואל קרא את הספר (הוא מזכיר את הספר בעדות

תם ונשלם החלק של בירור הנסיבות ואיתור המקומות והזמנים. אך כמה מחשבות עדין לא מרפות. איך היו מגיבים הורינו (אבא לא רצה כלל לשמוע מנסיעה לפולין ואמא עשתה זאת לאחר היסוסים רבים ולביקור במקום המחבוא סירבה בתקיפות), לו ידעו על החלטתנו לנסות לאסוף את כל המידע האפשרי על אותה תקופה. אנו יודעים ששמואל גולדרינג עצמו ורעייתו ביקרו בפולין,

ביתה של האלמנה שסיפקה את האוכל

אין לנו כמובן תשובה לשאלה איך היו הורינו מתייחסים ל"חקירה" שערכנו וסביר שאבא שלנו היה אומר משהו בנוסח: "בשביל מה צריכים את זה - לא את כל הדברים חייבים תמיד לדעת". ייתכן שכך. ובכל זאת טוב שעשינו זאת. הוא ממחיש את אימי התקופה, ההיקף הבלתי נתפש של החורבן וההשמדה, ההישרדות הקשה, היחס העוין, האדיש, האינטרסנטי וגם המסייע (תוך סיכון חיים) של התושבים הפולנים, יד הגורל והמקריות ואת המרחק הקצר בין חיים למוות. אבל יותר מכל את גדולתו של הפרט - אדם צעיר מגייס כוחות נפשיים, גופניים ומנטאליים, בורח פעמיים מרכבות ההשמדה, צועד רגלית מאות קילומטרים בתנאי סביבה קשים ומסכן את חייו פעמים רבות בכדי לנסות להציל את חיי קרוביו ואת חיי אנשים אחרים אותם לא הכיר לפני כן. מסע החיפוש שעשינו היה חשוב ולו בגלל ההיחשפות לאומץ הלב, התעוזה והתושיה של שמואל גולדרינג - האיש שהעלה את הורינו מגיא צלמוות אל ארץ החיים.

שניתנה ל"יד ושם ב-1964), ולכן ברור שגם הורינו ידעו על הספר וכנראה קראו אותו, אך לנו לא סיפרו דבר על קיומו. למרות ששמואל ומחבר הספר (אוסקר פינקוס) היו קרובי משפחה, הקשר ביניהם ניתק לאחר המלחמה. כשנפגשנו איתו ב-2013 שאלנו אותו על סיבת הניתק, הוא אמר שכניראה אנשים שונים מפרשים דברים מסוימים בצורה שונה וייתכן ששמואל לא היה שלם עם כמה תיאורים בספר. יחד עם זאת הוא אמר לנו חד משמעית ששמואל ואחיו מוטל הצילו את חייו וחיי משפחתו. בנוסף סיפר לנו על הקשיים בהוצאה לאור של הספר ב-1957. התגובה שקיבל אז הייתה שהציבור בארץ רוצה סיפורי גבורה ונקמה בגרמנים ולא בסיפורי שואה והישרדות. הוא מימן מכיסו (מאות דולרים - סכום גבוה מאד באותה תקופה) הוצאה לאור של 200 עותקים. עד היום לא מצאנו מישהו שקרא את הספר במהלך עשרות השנים מאז הופעתו (למען הדיוק: רעייתו של קרוב משפחתנו זכרה שהחלה לקרוא את הספר כשהייתה נערה בת 14 אך לא השלימה את הקריאה בגלל התיאורים הקשים). ברור שכל מי שיקרא בספר היום יבין ויעריך את הגבורה והתעוזה שגילו שמואל ואחיו במהלך אותה תקופה.

שלשתנו במקום בו היה הבור

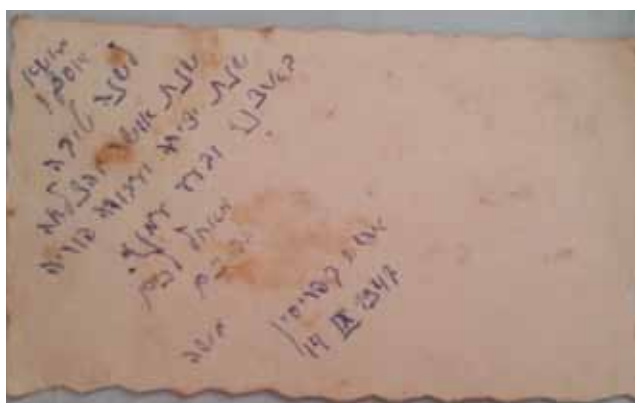

זדיסלב שפורה ליד קברו של אביו

קברו של ואצלב שפורה - "נרצח בגיל 38 ע"י בני עוולה בגלל שהחביא יהודים".

70 שנה לתום המלחמה והעליה לארץ / אורית רוט

ברכת שנה טובה שנשלחה מקפריסין ע"י משה
באומגרטן חבר קרוב של ההורים שלנו, בן העיר מזריץ

אליעזר ערמון מפקד הספינה

ב 19 לספטמבר האחרון מלאו 70 שנה בדיוק לעלייתם
של הורינו לארץ.

שרידים בודדים ממשפחותיהם, ההורים שלנו עם עוד
מכרים וקרובים שאספו בדרך מפולין עד איטליה בתום
המלחמה הם מחכים לסרטיפיקטים כדי להגיע לארץ....

ההורים שלנו לא זכו לסרטיפיקטים והם מגיעים לארץ
בהעפלה בלתי ליגאלית בספינה "פטר א" בעזרת
הפלי"ם, הזרוע הצבאית הימית של הפלמ"ח.

במפעל ההעפלה המאורגנת 1934-48 העפילו
כ-122,000 מעפילים, שהגיעו ארצה בדרך הים
האוויר והיבשה. המספר כולל את מגורשי קפריסין,
מעפילי 'אקסודוס' שגורשו למחנות מעצר באזור
המבורג ומעפילי 'אטלנטיק' שגורשו למאוריציוס.
רוב רובם של המעפילים הגיעו בדרך הים, כ-5,500
הגיעו ארצה בחציית גבולות הארץ בצפון וכ-150 הגיעו
במטוסים במבצע 'כנף'. מתוך אתר הפלי"ם

www.palyam.org/Hahapala/Teur_haflagot/mainpage

סיפור הפלגת 'פטר א'

קישורים נוספים

נוסף לאחרונה

פרטים לגבינו

כתוב אלינו

כיצד להשתמש באתר

תוכן עניינים

En

י" הפלגות

תוספת פרטים על
ההפלגה
[הערת מערכת]

ההפלגה הבאה

171 מעפילים, 9/1945

ההפלגה הקודמת

הספינה Pietro, שביצעה את הפלגת המעפילים הראשונה שלה נושאת השם המנהלתי 'פטר א', נרכשה עבור המוסד לעליה ב' ע"י **אנריקו לוי** – קצין צי יהודי איטלקי, שהיה רב החובל של ה'**דליה**' וסייע לשלוחת המוסד באיטליה ברכש ספינות. היא הוכנה לקראת הפלגתה לארץ במספנת לבנטה שבדרום איטליה, בסיוע אנשי **החבורה**.

הספינה הפליגה ב- 12 בספטמבר 1945 מחוף קרוב לנמל העתיק של טרנטו שבאיטליה, כשעליה 171 מעפילים. מפקד הספינה היה **אליעזר ערמון (ורש)**. מלווה נוסף היה **צבי כצנלסון ("מירי")** וה'גדעוני' היה אברהם רייס. רב החובל והצוות היו איטלקים. באי קוס תפסה הספינה מחסה בשל מזג האוויר הסוער. שוטרים מהחוף פתחו לעברה באש משום שחשדו שהיא עוסקת בהברחה, והיא נאלצה להרים עוגן ולהימלט.

הספינה הגיעה מבלי שנתגלתה לחוף שפיים ב- 19 בספטמבר, והמעפילים הורדו בסירות לחוף. הספינה הפליגה חזרה לאיטליה באותו יום. להפלגה הצטרפו 11 שליחים לצורך תיגבור מפעל ההעפלה.

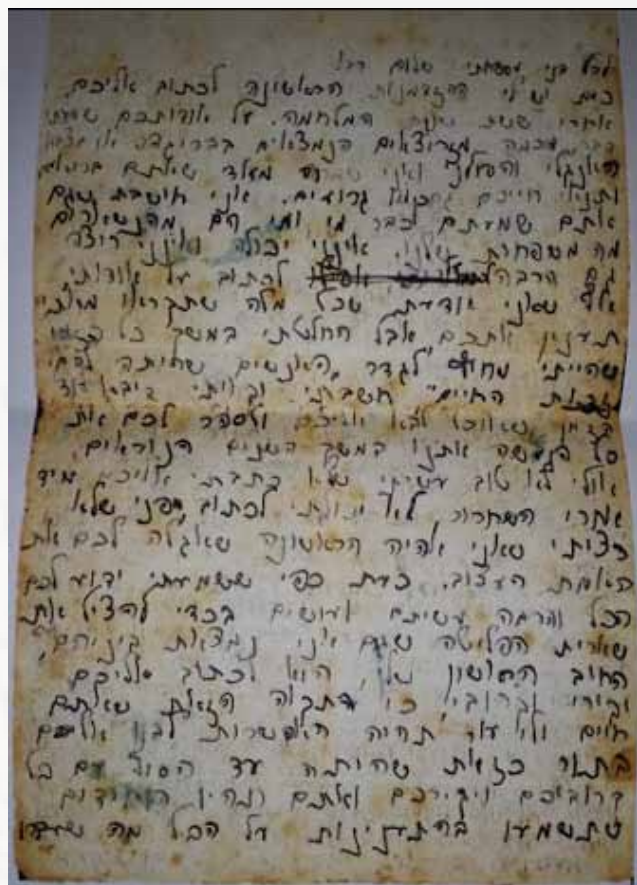
הספינה המשיכה בשירות מפעל ההעפלה. היא ביצעה את הפלגות המעפילים **'פטר ב'** ו**'עליה'**, וכן הופעלה כספינת עזר של המוסד תחת הכינוי 'אלברטינה' (ראה סיכום על **שילוב כלי שיט בהפלגות המעפילים**).

[רשם: צבי בן-צור]

קשר מורס עם כל הספינות שבדרך ועם תחנות חוף בארצות היציאה, איטליה, צרפת ואחרות. כפי שכבר ציינתי השידור היה בסימני מורס בלבד ללא אפשרות דיבור. נוהלי ההתקשרות התאימו לשיטות העבודה המחתרתיות ביבשה. אני, למשל, לא הייתי בקיא כלל בנוהלי וחוקי תקשורת ימיים. במקרה חרום אמנם הייתי מסוגל לשדר קריאת SOS לעזרה אך לא הרבה יותר מזה. לא זכורים לי פרטים רבים על תוכן המברקים ששלחתי וקבלתי ושעמלתי על הצפנתם ופענוחם. התשדורות היוצאות עסקו בעיקר בדיווח על מיקום הספינה, תנאי מזג האוויר וזמן הגעתה המשוער. אך היו גם מסרים "מעניינים" יותר. כך למשל דיווחתי ארצה, במברק דחוף ומוצפן, את מספרי הנעליים של כל אחד מהצוות האיטלקי. הם, האיטלקים, ביקשו נעליים טובות וחזקות וסבון כביסה, מצרכים שלא ניתן היה להשיג באותה עת באיטליה, אך לא הייתה בעיה לקנותם בארץ. זכורים לי גם מברקים מהארץ עם הדרישה לדווח על ההשתייכות המפלגתית והדתית של הנוסעים שלנו! בימים ההם בזמן הזה !! וכל זה לאוזניהם הקשובות של שירותי הביון הבריטיים המיומנים שעבדו יום ולילה כדי ללמוד פרטים מלאים על זהותנו ומקומנו אי שם בים התיכון. שלחו לנו מברקים כדי לתאם ולקבוע תאריך וזמן הגעה לחוף שפיים שם היינו אמורים להוריד את המעפילים שלנו. ואמנם כך קרה. הצלחנו להתחמק מהבריטים, הגענו בליל ה- 19 בספטמבר 1945 בשעה היעודה לחוף שפיים, הורדנו תוך שעה קלה את הנוסעים

מתוך עדותו של מלווה הספינה פטר א' הגדעוני אברהם רייס:

".....כך... באישון ליל ה- 12 בספטמבר 1945 עלו על סיפון 'פטר' 168 מעפילים, עם מעט מאוד חפצים אישיים. כולנו עזרנו בקליטתם השקטה והמהירה, ולאחר בדיקה נוספת הרימה 'פטר' את העוגן והפליגה לדרך. מירי התחיל מיד במילוי תפקידו, הוא הציג את עצמו בפני הנהגת המעפילים, שנקבעה עוד בבסיס היציאה על החוף עזר להם להתארגן, כך שלמעשה כל עבודות השירות ההכרחיות, כמו הכנת אוכל שלש פעמים ביום, חלוקתו, עבודות ניקיון ושירותים סניטריים, וכולי, יתבצעו בלעדית על ידי המעפילים. מירי נשאר כמפקח על הביצוע והמכריע במקרה ויתגלו קשיים כלשהם או סכסוכים בין המעפילים. 8 אלעזר ואני לא נחשפנו בפני המעפילים מחשש - במקרה של תפיסת הספינה על ידי הבריטים - שמישהו מבין הנוסעים יתפתה על ידי חוקרי הבולשת הבריטית ה (CID) להצביע עלינו כאנשי המחתרת המבוקשים על ידי הבריטים. ההפלגה עברה ללא אירועים מיוחדים. שטנו לעבר אי יווני והמעבר בין האי כרתים והאי Kasos. פקדה אותנו סערה חזקה שממנה סבלו בעיקר המעפילים שנאלצו לבלות רוב שעות היממה בבטן האוניה בתנאים תברואתיים קשים עקב הצפיפות הגדולה. תפקיד הגדעוני אני שמרתי במשך כל ההפלגה על קשר עם 'המרכז' של 'עליה ב' בארץ, היא תחנת הרדיו של 'ההגנה' שקיימה

שלנו לסירות הפלי ס", קבלנו דלק, מזון, מים וציוד אחר, דברים הכרחיים להפלגתנו בחזרה לאיטליה. ציוד זה כלל גם את הנעליים והסבון עבור הצוות האיטלקי. ארחנו גם כמה ממפקדי 'המוסד לעליה ב' והפלמ"ח שבאו לביקור קצר על ה'פטר' כדי לשמוע פרטים על ההפלגה ולברך אותנו על הצלחתנו להבקיע את המצור הבריטי. אחרונים עלו על הסיפון מספר ימאים, גדעונים ושליחי עליה ב' שאמורים היו לחזור אתנו לאיטליה כדי לאייש תפקידי ימאות, קשר ושליחויות אחרות במפעל ההעפלה שהלך והתרחב במהירות. יחד עם התרחבות זו גדל גם הצורך בכוח אדם מקצועי ואמצעים רבים ונוספים. וכך, לאחר מספר שעות מועט שוב הרמנו עוגן והפלגנו עוד באותו לילה משפיים בחזרה לטאראנטו שבאיטליה.

באתר ניתן למצוא את כל ספינות המעפילים והרבה מידע עליהן.

לפני מספר שנים מצאנו מכתב שכתבה אמא שלנו בדרך ארצה מרומא. מאי 1945 תום מלחמת העולם השנייה הנוראה. המכתב נכתב בעברית כמעט צחה כראוי לבוגרי רשת "תרבות" ומוען לפייבל פרבמן בן דודה שעלה לארץ לפני המלחמה.

קטעים מהמכתב המדברים בעד עצמם -

"... אולי לא טוב עשיתי שלא כתבתי אליכם מיד אחרי השחרור, לא יכולתי לכתוב מפני שלא רציתי שאני אהיה הראשונה שאגלה לכם את האמת העצובה...." החוב הראשון שלי הוא לכתוב אליכם יקירי וקרובי, כי התקווה הזו שאתם חיים ולי עוד תהיה האפשרות לבוא אליכם בתור כזאת שהיתה עד הסוף עם כל קרוביכם ויקיריכם ואתם תהיו היחידים שתשמעו בהתענינות על כל מה שעברו יקירינו עד סופם, התקווה הזו דחפה אותי לחיות בתנאים נוראים....

הימים (ואני בטוחה שיבואו) יהיו בשבילי הנחמה היחידה. צריכה היתה להיות נקמה. לדאבוננו אין לנו את התנאים לכך, מלחמתנו עוד לא נגמרה. כל עמי העולם חוגגים כעת את יום שחרורם - אנחנו גם כן.... שחרור מכל כך הרבה נשמות קרובות ויקרות....; אמרתי בלבבי, אני מוכרחה לחיות למרות הכל, כי רק אני יכולה עוד לבוא אליכם לספר ולדבר איתכם....

לעת עתה אני נמצאת ברומא יחד עם עוד יהודים המחכים לאפשרות לבוא ארצה. התנאים הם לא טובים, אולם זה לא חשוב, אנחנו חיינו כבר בתנאים יותר גרועים....

אנחנו חיים כאן בזמן שלא ידוע לנו מה המחר יביא. יש אומרים שיחזירו אותנו לפולניה. לזה בשום אופן לא נסכים כי ברחנו משם! ולא שם המקום בשבילנו! יש אומרים שיהיו סרטיפיקטים אז גם אנחנו לא נהיה מהראשונים לקבלם כי האנשים היום פראים מאוד וזה שצועק ויש לו פרוטקציה זה יוכל לעלות.... אני לא נמצאת ביניהם!

פרוייקט מיפוי אתרים יהודיים במזריץ' / אבישי גבע

מתחם פיקוד הצבא הנאצי

מלנוע

הגימנסיה היהודית

מכבי אש

בתים

1. ברזניאק
2. רוטנברג
- גולדשטיין/פרבמן
3. בלומנקופף
4. ספוז'ניקוב
5. טיש
6. גולדמן
7. פישוונגר
8. באומגרטרן
9. פינקלשטיין
10. זילברפיץ
11. למפרט
12. ואגה

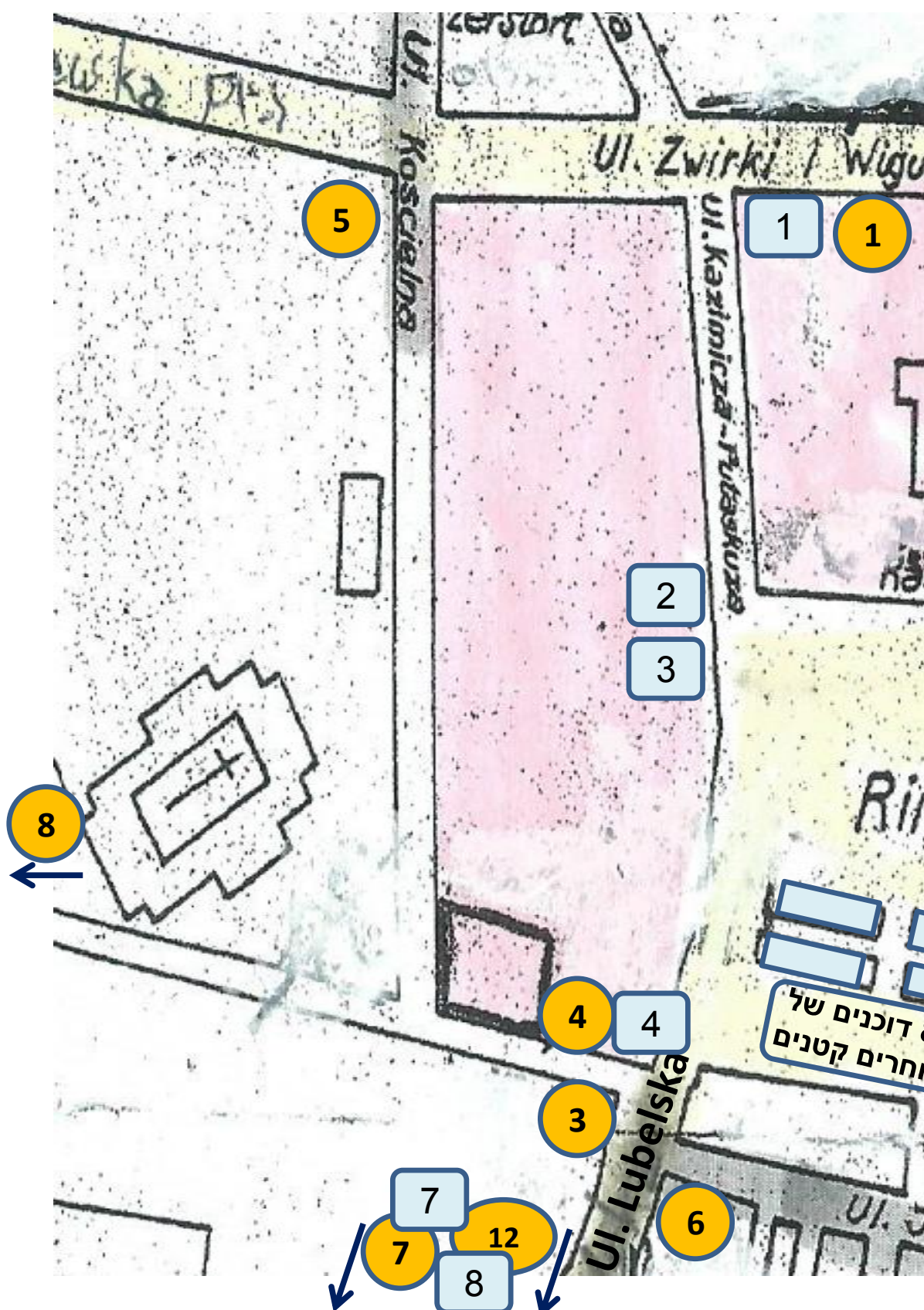

עסקים

1. בארג – נעליים
2. קהן – אופניים ומכונות תפירה
3. גרינברג – כלי זכוכית
4. דנגוט – חייט גברים
5. רוטנברג – מאפייה
6. לייבנגליק – ספרים ומכשירי כתיבה
7. האוזמן – מכולת
8. גולדמן – מפעל עורות

(ב) בשנת 1942 (חלק ממפה של הצבא הגרמני)

to Berlin to the book presentation. I was tremendously exited. And I was proud that I had the chance to work with Avraham and with his friends on so many things together. An unforgettable experience when Avraham gave testimony that evening in public, underneath the Memorial. Historical photos, made by members of the Police battalion 101, are well known in Germany. I think it was the very first time in Germany, people became publicly known with the victim's perspective of the murderous events in Mezritch.

Beside this unforgettable evening, we spent a unique and wonderful time together in Berlin. Meeting friends, enjoying a tour by ship, visiting a variété, thrilled of acrobatic stunts of young artists. And again, in every situation, I can remember, there was this warm hearted atmosphere, Avraham and

Rina, these two different characters, were creating in a different way, with the same openness and tenderness.

All my lasting memories – and there are more, I can not tell them all here – are kept in a special “jewellery box”, keeping this atmosphere as a gift. Not only me, but also Jascha, Nadja, Julia, and others are keeper of this special kind of a necklace: pearls of Avraham's gentle glance of his eyes, of his mindfulness, his humour, his indefatigable helpfulness thread on a string. This valuable necklace is the Berlin – Tel Aviv connection in our souls. It will brighten our work as well as our hearts in the future.

We will not forget him!

Our thoughts are also with his wife Rina, his children and grandchildren!

Constanze Jaiser

AVRAHAM GAFNI

זכרונותיה של קונסטנצה ג'יסר מהכרותה עם אברהם ורינה גפני

Avraham Gafni and the Berlin – Tel Aviv connection

I think it was 2008, when I started an intense email conversation with Avraham. I was working for the Foundation for the Memorial to the Murdered Jews of Europe and did research on Jewish children, women, and men, who were haunted and murdered by the Nazis. The aim was to write biographies that one can listen to in the Room of Names, in the exhibition underneath the Memorial.

Avraham supported the project by giving us numerous materials, so we would be able to write biographies, commemorating in Germany those who were murdered by the Germans.

Getting to know each other in Tel Aviv

When Jascha, my partner, and me came to Israel at the end of 2008, it was no question we had to meet Avraham personally.

It was the end of Shabbat, when we walked all the way down from Bat-Yam to Avraham's home, where he already stood in front of his house to welcome us. Rina, his wife, offered us something to drink and a wonderful plate with all kind of fruits. Within a short time we felt like friends. We had interesting talks about different things. Rina with her wonderful bright face and her humour made us laugh; and made us feeling home. Avraham told us about his life, he had to live through in Poland under Nazi occupation during World War II.

Jascha remembers vividly that Avraham put his arm around him – a gesture of warmth and tenderness. Maybe there was a connection, because Jascha is a guitar player, a musician like Avraham's own son?

When we left, there was no doubt that we would share more things in the future. And so we did. In May 2009 we accepted the invitation to be part at the ceremony in Mezritsch, when the Memorial "Modlitwa" was erected.

2011 Avraham gave an interview to the team of the video archive of the foundation. When my colleagues Julia Radtke and Nadja Grintzewitsch and myself were preparing a youth website for the foundation (www.dubistanders.de, "Are you different? An online exhibition on young people during the time of National Socialism"; unfortunately only in German), Avraham gave us permission to include his story. In addition, he specifically asked his granddaughter for the youth website, to transfer his memories from Hebrew into English and helped us on phone with all our questions.

Meeting Gafnis and descendants from Mezritsch in Berlin

Avraham also mediated the contact to Naphtali Brezniak, whose book about his father Moshe, also a survivor of Mezritsch, eventually was translated into German and published. Almost the whole Brezniak family, and of course Rina and Avraham came

מזריץ ופולין ברחבי הרשת

חברים מעלים מידע, תמונות ממקורות שונים. כדאי מאד!

האתר שלנו - www.mezritsch.org.il

האתר מכיל את כל הביולטינים הישנים, תמונות, חוברת המשפחות שיזם אברהם גפני ז"ל ועוד ועוד

המוזיאון לתולדות יהדות פולין בורשה

www.jewishmuseum.org.pl

כולל גם את העיירה הוירטואלית ואפשר למצוא שם אותנו ולהוסיף חומרים- חשוב לכולם

www.sztetl.org.pl/en/city/miedzyrzec-podlaski

לידיעתכם ולכל מי שמתעניין - אפשר לנצל את רשת האינטרנט לאיסוף מידע רב על מזריץ ועל חיי היהודים בפולין לאורך ההיסטוריה עד היום באתרים שונים.

למי שחבר בפייסבוק, ישנן קבוצות שונות שכדאי להרשם אליהן ולקבל עידכונים מעניינים:

קבוצת התאחדות יוצאי פולין בישראל בניהולה המוצלח של לילי הבר

www.facebook.com/groups/HitachdutPolin

יהודים מלוקוב, מזריץ, שדלץ, ביאלה, רדזין לומזה ולושיץ בניהולו המוצלח של יעקב סליזק

www.facebook.com/groups/JLMSBR

הכינוס הראשון של ילדי וילידי מחנות עקורים יוצא לדרך - 21.12.15

שימו לב: לכינוס תוכלו להביא עמכם תמונות, מסמכים, חומרים או פריטים מעניינים שנשמרו אצלכם, כדי להציגם בפני חבריכם ב'שולחנות העגולים', שיועמדו בלובי האולם ביום הכינוס, ויוקדשו למחנות השונים. תהיה זו הזדמנות נפלאה לחדש קשרים ולגלות סיפורים חדשים.

חשוב לציין כי חבר העמותה צח אוריין אוראץ', שהוא גם מנהל הסניף התל אביבי של החברה הישראלית לחקר שורשי המשפחה, קיבל על עצמו לקראת הכינוס, לרכז את כל החומר הארכיוני והגנאלוגי המצוי אצל יחידים או מוסדות שונים בארץ ובעולם, על מנת להנגיש אותו לטובת משתתפי הכינוס ולספק להם ביום הכינוס בלבד מידע חדש, אישי ומרתק, שאיננו מוכר לרבים מהם.

אם יש לכם מידע או הצעה או אם אתם מעוניינים לרכז פעילות סביב מחנות העקורים, כתבו לצח אוריין בדוא"ל:

zackoryan@gmail.com

רצ"ב קול קורא לכינוס וטופס מילוי פרטים (למי שטרם מילא), כדי שנוכל להוסיף אתכם לרשימת המשתתפים. השתדלו למלא הטופס בקפידה ובעיקר נסו לדייק בשם המחנה בו הייתם.

לפתיחת הקול קורא - לחצו כאן

<https://drive.google.com/filed/0B0Mji8TXzbbdYWc0d1h1YW50d2c/view?usp=sharing>

לפתיחת טופס מילוי הפרטים ולמילוי במחשב -

לחצו פה

https://docs.google.com/formsd/1ynWsR_3p8ZMY1dwz16YQXJyVb_Q591kjmb2KW6lCBgE/viewform

מצפים לראותכם עמנו,

עמותת דורות ההמשך

ביום שני, ט' בטבת תשע"ו, 21 בדצמבר 2015

משעה 09:30 - 18:00

אולם סמולארש, אוניברסיטת תל אביב

עמותת דורות ההמשך - נושאי מורשת השואה והגבורה, מעוניינת להעשיר את רשימת ה"ילדים" וה"תינוקות" שנולדו או הגיעו למחנות העקורים - בגרמניה, אוסטריה ואיטליה, ו/או שנולדו בקפריסין לשורדי שואה ששהו קודם לכן במחנות העקורים בין השנים 1945-1949

בכדי שנוכל להזמין בבוא העת להיות חלק מהכינוס החשוב הזה, שיעלה על נס, בהמון אהבה והערכה את הדברים האלה...

- את יכולתם הבלתי נלאית של שורדי השואה - הורינו, לשקם את עצמם כבודדים ולחזור להיות עם יהודי;
- את סיפור ה"בייבי בום" הגדול בהיסטוריה - המוני התינוקות שנולדו במחנה והפכו לסמל השחרור והחזרה לחיים של העם היהודי;

- את חיי היום יום במחנות והקמת מערכות חינוך ציוני, הכשרה מקצועית ותרבות על ידי הניצולים עצמם בסיוע שליחים מא"י וארגונים יהודיים עולמיים;

- ואת תפקידם החשוב של העקורים שורדי השואה, במאבק לעלייה חופשית לארץ ישראל.

אם טרם נרשמתם, זה הזמן לעשות זאת ואף להעביר את המידע לחברים שהיו עמכם במחנות העקורים בכדי שיצטרפו גם הם אלינו.

ההרשמה באמצעות הדוא"ל:

dorot.hahemshech@gmail.com

"כל המציל נפש אחת - כאילו הציל עולם ומלואו". משנה מסכת סנהדרין, פרק ד', משנה ה'

The Righteous Among The Nations

Kiryuk Family
Kiryuk Franciszek (1919 - 2007)
Rescue Story
Kiryuk, Franciszek

In September 1942, during the liquidation of the Miedzyzecz Podlaski ghetto in the Lublin district Henryk Rymarz escaped from the transport heading for Treblinka. After wandering for many days and nights through villages and fields, Rymarz arrived, exhausted and starving, in the village of Drebitz, near his native town, Franciszek Kryluk, a farmer, noticed the terrified refugee, calmed him down and took him back to his cottage on the village outskirts. From that day until the area was liberated by the Red Army, Kryluk looked after Henryk and saw to all his needs. In risking his life to save Rymarz, Kryluk was motivated by deep compassion and religious faith, which triumphed over adversity. Rymarz was liberated by the Red Army in July 1944, and after the war immigrated to Israel.

On May 31, 1978, Yad Vashem recognized Franciszek Kryluk as Righteous Among the Nations. [\[Show more\]](#)

The Righteous Among The Nations

Sapota Wacław (? - 1944)

Personal Information	
Birth Name:	Sapota Wacław
First Name:	Wacław
Country of Birth:	POLAND
Religion:	CATHOLIC
Occupation:	farmer
Rescue Story:	During the liquidation of the Lublin district, Sapota Wacław, a farmer, noticed the terrified refugee, calmed him down and took him back to his cottage on the village outskirts. From that day until the area was liberated by the Red Army, Sapota Wacław looked after Henryk and saw to all his needs. In risking his life to save Rymarz, Sapota Wacław was motivated by deep compassion and religious faith, which triumphed over adversity. Rymarz was liberated by the Red Army in July 1944, and after the war immigrated to Israel.
Rescue Date:	1944
Rescue Place:	Poland
Rescue Method:	Hide from the Gestapo in the village
Rescue Status:	Righteous Among the Nations
Rescue Date:	1944
Rescue Place:	Poland
Rescue Method:	Hide from the Gestapo in the village
Rescue Status:	Righteous Among the Nations